

**İMAM HÜSEYN (ə)
HƏRƏKATINDA
“YAXŞILIQLARA DƏVƏT VƏ
PİSLİKLƏRDƏN ÇƏKİNDİRMƏK”
PRİNSİPİ**

Vəliullah Ərdəşiri

Azərbaycan Araşdırma Mərkəzi

Azərbaycan Araşdırma Mərkəzi

**İmam Hüseyin (ə) hərəkətində
“Yaxşılıqlara dəvət və
pisliklərdən çəkindirmək”
prinsipi**

Vəliullah Ərdəşiri

Kitabın adı: İmam Hüseyin (ə) hərəkətində “Yaxşılıqlara dəvət və pisliklərdən çəkəndirmək” prinsipi
Müəllif: Vəliullah Ərdəşiri
Nəşriyyat: Vəliullah Ərdəşiri
Tərcümə etdi: T.C

Müqəddimə

Kərbəla qiyamının səbəblərini və motivlərini araşdırdıqda, bizi ilk və əsas amilə (əmr be məruf və nəhy əz münkər) adlı mühüm və həlledici faktora aparır. Seyyidüş-şühəda Hüseyn ibn Əli (ə) öz vəsiyyətində bu kamil və uca motivi xüsusi vurğulayır və Yezidin pozğun xilafət sisteminə qarşı çıxmasının əsas məqsədini məhz əmri-məruf və nəhy-i münkər, zülm, haqsızlıq, fəsad, xəyanət, bidət və hər tərəfdən İslam cəmiyyətini mühasirəyə alan azgınlıq və sapmalarla mübarizə kimi təqdim edir; çünki bu sapmalar insanları dinin aydın və doğru yolundan çıxarıb fasiqlik və azgınlıq bataqlıqlarına sürükləyirdi. Əmri-məruf və nəhy-i münkər Hüseyni hərəkətin əsasıdır və bu, həmin amilin İmam Hüseynin (ə) tarixi hərəkətində tutduğu yüksək mövqedən və bu müqəddəs cihadın nəticə verməsində oynadığı fundamental roldan irəli gəlir. Bu səbəbdən, əmri-məruf və nəhy-i münkərin əhəmiyyətini Əmirəl-möminin Əli (ə) baxımından da nəzərdən keçirmək lazımdır. Onun sədaqətli səhabələrindən və etibarlı dostlarından olan Əbu Cuheyfə nəql edir ki, Həzrət Əli (ə) əmri-məruf və nəhy-i münkər barədə belə buyurub: “Sizin məğlub olduğunuz və uduzduğunuz ilk şey (bədbəxtlik və ilahi rəhmətdən uzaqlaşma nəticəsində əlinizdən alınan) əllərinizlə olan cihaddır; yəni kafir və müşriklərlə vuruşmursunuz, fasiqlərə, zalımlara və günahkarlara qarşı Allahın hökmlərini icra etmir, onları cəzalandırıb tərbiyə etmirsiniz. Bundan sonra dillərinizlə olan cihad zəifləyir; yəni günah və çirkinlikləri görüb eşidirsiniz, amma görməmiş və eşitməmiş kimi davranırsınız. Daha sonra qəlblərinizlə olan cihad da zəifləyir; yəni zalımlara və pis əməl sahiblərinə sevgi və hörmət göstərir, təqvalı və saleh, lakin kasıb insanlardan isə uzaqlaşırırsınız. Kim ki qəlbi ilə yaxşı işi yaxşı, pis işi pis olaraq tanımaz və yaxşıları sevməz, pis əməl sahiblərini isə pis bilməz – ki bu, əmri-məruf və nəhy-i münkərin ən aşağı vacib mərtəbəsidir – o insan tərsinə çevrilər, başı aşağı, ayağı yuxarı olar; dünyada rahatlıq tapmaz, sərgərdan qalar və axirətdə səadəti əldən verib əbədi əzabla qarşılaşar.”

Hüseyni qəhrəmanlıq

Aşura hadisəsi və bu böyük hərəkət İslam tarixində və bəşər tarixində misli görünməmiş bir izzət və şərəf aynasıdır; tarix onun bənzərini tanımır. Əmri-məruf və nəhy-i münkərin uca mövqeyi Aşura çərçivəsində elə bir zirvəyə yüksəlmişdir ki, tarix və bəşər mədəniyyətində minlərlə Hüseyni hərəkətin başlanğıc nöqtəsinə çevrilmiş, bu hadisəni əbədi və sönməz bir nur kimi dünya tarixinin zirvəsində parıldadan da məhz budur. Dörd əsr boyunca müxtəlif təhrif cəhdlərinə baxmayaraq, Aşuradan və onun ardınca gələn minlərlə Aşuradan bizə qalan miras o qədər dərin və zəngindir ki, tarixin sonuna qədər insanlara ilahi dəyərləri xatırladan, azadlıqsevər və haqq axtaran ruhlara ilham verən bir mənbə olaraq qalacaq. Əmri-məruf və nəhy-i münkərin fəlsəfəsi və mövqeyi qədimdən bəri Allah sevgisinin, Ona tam təslimiyyətin, din yolunda qiyamın, şirk və zülmü aradan qaldırmağın simvolu olmuşdur; çünki zülm və fəsad sahibləri yalnız şəhvət, həsrət və pozğunluq yaymaqdan başqa bir şey düşünmürlər. Onların qarşısında isə heç bir nizə və oxdan qorxmayan şəhadət aşığı insanlar dayanmışdır; Hüseyni hərəkəti özünə örnək götürən, qəlbini Aşuraya bağlayan böyük şəxsiyyətlər tarix səhifələrini bəzəmişdir. Bilməliyik ki, Kərbəlanın o ətirli hadisəsindən bu günə və sabahlara qədər Allahın dini, İslam və Qur'an yolunda can verməyə hazır igid sinələr həmişə olmuş və olacaq ki, Məhəmmədi (s) və Hüseyni (ə) İslam dünyanın səmasında diri və əbədi qalsın. Biz müsəlmanlar (istər şiə, istər sünni) əmri-məruf və nəhy-i münkərin böyük risalətini yaxşı bilirik; haqqı batildən, ədaləti zülmədən ayırmaq, haqqı yaşatmaq və batili məhv etmək həmişə böyük bir missiya olmuşdur və Aşura bu missiyanın tam təcəllisidir. Aşura, Kərbəlanın şəhadət üfüqündən doğub günəş zirvəsinə yüksələn və tarix boyu parlayan əmri-məruf və nəhy-i münkər əhlinin uca əli, yüksək iradəsidir; o, cahiliyyətin yenidən dirilən qaranlıqlarını, küfrün, fasiqlik və azgınlığın bütün çirkinliklərini İslam və Qur'an günəşinin üzündən silib atmaq üçün doğmuşdur. Hüseyni Aşura, Əba Əbdilləh Hüseynin (ə) bütün məzlumiyyətinin fəryadıdır; o, Peyğəmbərin (s) əmrlərini həyata keçirmək, əmri-məruf və nəhy-i münkəri bərqərar etmək üçün səmaya ucalmış və əbədi olaraq qəlblərdəki qəflət yuxusunu dağıtmışdır. Əmri-məruf və nəhy-i münkərin fəlsəfəsi Aşura günündə və Kərbəla hərəkətində haqqı batildən ayıran uca bir

nida oldu ki, bundan sonra heç bir dövrün Yezidləri İslam adı altında cahiliyyəti dirildə bilməsin. Əgər İmam Hüseynin (ə) əmri-məruf və nəhy-i münkər yolundakı o uca, məzlum səsi olmasaydı, Aşura olmazdı; Aşura olmasaydı, İslam qalmazdı; İslam qalmasaydı, İslam mədəniyyəti yaranmazdı. Hüseyni hərəkət və Aşura hadisəsi İslamın sinəsinə taxılmış bir şərəf nişanı, tarix boyunca yol göstərən əbədi bir məşəldir; tarix onu İslam övladlarının yoluna qoymuşdur və bu övladlar onu yaşatmalı, Aşura mərasimlərini onun uca məqsədlərini yad etməklə keçirməli və insan yetişdirən, mücahid ruhlu Aşura məktəbindən daim bəhrələnməlidirlər. Hüseyni hərəkət və Aşura hadisəsi əmri-məruf və nəhy-i münkər əhlinin möhkəm dayaqlarıdır və Qur'anın ayələri ilə iç-içə yoğrulmuş bir hərəkətdir. Peyğəmbərin (s) təqvalı, cəsur və agah övladı bu dəyərləri diriltmək, İslamın üzünü münkərdən təmizləmək yolunda öz əziz canından belə əsirgəmədi; onun bu qiyamı Qur'anı yenidən diriltmək, unudulmuş İslami dəyərləri canlandırmaq idi və elə şəhadəti, elə əzizlərinin qanı ilə İslam sanki yenidən nəfəs aldı, yenidən doğuldu. Yezid bütün münkərlərin və anti-dəyərlərin təcəssümü idi, İmam Hüseyn (ə) və səhabələrinin hərəkəti isə bütün yaxşılıqların və dəyərlərin zirvəsi; bu qəribə meydanda dəyərlərin böyük bayraqdarları öz qanları və Əhli-Beytin fədakarlığı ilə bütün anti-dəyərləri məhkum etdilər. Hüseyni hərəkətin Aşurada hər damlası saf bir şüur, dərin bir məzmun, insanı tərbiyə edən bir məktəb, qanla oxunan Qur'an tilavəti, nurla dolu bir səcdə, həyat bəxş edən bir əxlaq axını və bəşərin ucalığa doğru yolunda dinamik bir hərəkətdir. Hüseyni hərəkət və Aşura, torpağın sinəsində günəşin döyüntüsüdür; Aşura günü bəşəriyyətə yenidən bə'səti xatırlatdı, Hüseyni qiyam isə əsrlər boyunca Qədirin (Qədir-Xumun) məzmununu insanlığın yoluna səslədi. Aşura sözləri yalnız susuzluq, şəhadət və əsarət deyil; o, həm də namaz, ədalət, izzət və bütün tarixin şərəfidir. Bu dörd söz Aşuranın əsas sütunlarıdır: namaz (Aşura gecəsinin kəlməsi), ədalət (Aşura gününün kəlməsi), izzət (Aşuradan sonra İslam dünyasında baş qaldıran bütün hərəkətlərin mesajı), şərəf isə İslamın müqəddəs sistemində ilahi rəhbərlərə sahib olmaqdır; elə o rəhbərlər ki, İmam Xomeyni və İmam Xamenei kimi saf və seçilmiş şəxsiyyətlərlə Allah bizə lütf etdi ki, şəhadət və əsarətin acısını əmri-məruf və nəhy-i münkərin ucalığına aparan bir pilləyə çevirək və onun icrasında heç bir səyi əsirgəməyək. Tarix şahiddir ki, ey Hüseyn (ə)! Sən ədaləti bərqərar

etməyə çağırırdın, İslam cəmiyyətini ən saf dəyərlərə (Əli ə.s ədalətinə yönəltdin) və sən doğru danışan, sadıq bir rəhbər olaraq çağırдыңın hər şeyi öz qanının möhürü ilə təsdiqlədin. Aşura – Peyğəmbər oğlunun şəhadəti, Peyğəmbər qızlarının əsarəti, onların şəhər-şəhər, səhradan-səhraya sürüklənməsi, İbn Ziyadın və Dəməşqin yaşıl sarayında zəncirlərlə hüsurda gətirilməsi və Yezidin məclisində Peyğəmbər övladlarına qalib gəlməkdən duyulan sevinc... Bütün bunlar “nə üçün?” sualını insanların qəlbinə salır, düşüncələri qaynadır, sinələri yandırır. Kərbəlanın qəhrəman xanımının Əli (ə) kimi xütbələri və Allahın dostunun o məşhur sözləri – “Biz Məkkə və Minanın övladlarıyıq, biz Zəməm, Səfa və Mərvanın sahibləri, biz əzanın həqiqi fəryadçıları və Qur’anın əbədi daşıyıcıları, Allah Rəsulunun Əhli-Beytiyə” – göstərirdi ki, Aşurada əmri-məruf və nəhy-i münkərin fəlsəfəsi və mahiyyəti şəhadət və əsarət sərhədini aşaraq əbədi risalətin zirvəsinə yüksəlmişdi; bu, Qur’anı diriltmək və insanı xilas etmək, Peyğəmbər sünnəsini və onun ilahi mesajını yenidən canlandırmaq missiyası idi. Hüseyni hərəkət və Aşura qiyamı Qur’anın nazil olma haqqını yenidən bərpa etdi, cahiliyyətin qatı münkər qaranlıqlarını sildi və bütün ilhad tələlərindən (dini dəyərləri təhrif etmək), ümumi saxtalaşdırmalarından dəyərləri xilas etdi.

Qur’an bir daha Aşura meydanında əmri-məruf əhlinin səsi ilə tilavət olundu ki, heç vaxt unudulmasın və unudulmayacaq; ta ki Aşuranın böyük varisi onu yenidən oxusun, unudulmuş hökmlərini həyata keçirsin, həyatları təmizləsin, Qur’ani həyatın mənzərəsini göstərsin və İslam hökumətinin həqiqi mahiyyətini ortaya qoysun. Hüseyni hərəkət nə müəyyən bir zaman kəsiyinə sığan bir hadisədir, nə də maddi hərəkətlərin ölçüləri ilə ölçülən bir hərəkət; çünki maddi hərəkətlərin həm ömrü qısadır, həm də təsiri məhduddur. Hüseyni hərəkət isə İslam mədəniyyətində və tarixin qəlbində əbədi qalan dəyərin – “mərufun” davamlılığıdır. Bu davamlılıq özündə elə çoxlu fəsillər və elementlər daşıyır ki, onun zaman və məkan boyunca təsiri sonsuz və inkarolunmaz olmuşdur. Bu səbəbdən imamlar, islahatçılar, alimlər və dini öndərlər Hüseyni qiyamın coşğun və alovlu hadisəsini düşməndən uzaqlaşmağın əbədi dəyərlərinə çevirdilər; bunun nəticəsində müsəlman xalqların oyanışı, dini şüur, vilayət sevgisi, cəsarət, fədakarlıq və minlərlə parlaq, istilik və nur saçan şöle qəlblərdə alovlandı. İnsanlığın səadəti bu hərəkətin xatirəsini yaşatmaq uğrunda canını fəda edənlərin əzmkarlığı ilə qorundu. Əgər bu

gün insanlar arasında nur, kamal və kəramət qalıbsa və tarix baxmağa dəyər bir aynaya çevrilibsə, bu, Aşura hadisəsinin, Hüseyni hərəkətin və Kərbəla torpağının bərəkətindəndir. Aşuranın xatirəsini və Kərbəlanın azsaylı igidlərinin fədakarlığını yaşatmaq, Məhəmmədi (s) İslamı yaşatmaq deməkdir. Bu dövrdə hər bir müsəlman bilməlidir ki, İslamı və Qur'anı qorumaq istəyirsə, Aşura qiyamında və Hüseyni hərəkətində əmri-məruf və nəhy-i münkərin yerini əsla unutmasın; çünki dəyərlərin itməsinin başlanğıcı həyatın bütün sahələrində bu iki ilahi vəzifədən qafil qalmaqdır.

İnsan cəmiyyətlərinin “əmr be mə’ruf və nəhy əz münkərə” olan ehtiyacı

İmam Hüseynin (ə) qiyamında bu iki ilahi prinsipin oynadığı rol və Aşura hərəkətinin formalaşmasında onların təsiri o qədər dərinədir ki, Kərbəla hadisəsinin nəticələrini anlamaq üçün bu mövzunu diqqətlə araşdırmaq zəruridir. Əmr be mə’ruf yalnız insanları namaza, oruca, xüms və zəkat verməyə, doğruluğa, ismətə və digər fərdi ibadətlərə dəvət etməklə məhdudlaşmır; əksinə, bütün gözəl əməlləri, faydalı davranışları və uca ilahi dəyərləri əhatə edir. Bu çərçivəyə cihad, zülm və fəsadla mübarizə, istismar və haqsızlığın qarşısını almaq, hər cür təcavüz və zorakılığın kökünü kəsmək, cəmiyyətdə ədalət və haqqın bərqərar olması üçün güclü və ilahi bir siyasi sistem qurmaq kimi geniş və fundamental məsələlər də daxildir. Nəhy əz münkər də yalnız qumar, içki, zina, yalan, qeybət, böhtan, riba kimi fərdi günahlardan çəkintirməklə məhdudlaşmır. Bunlar bu böyük vəzifənin yalnız bir hissəsidir. Zalımların, istibdadçıların və haqsız hakimlərin qarşısını almaq, onların zülm və fəsadını dayandırmaq da nəhy əz münkərin mühüm bir formasıdır. Həmçinin siyasi, iqtisadi, hərbi və mədəni hegemonluq qurmağa çalışan, öz çirkin məqsədləri üçün heç bir cinayətdən çəkinməyən imperialist güclərlə mübarizə aparmaq da nəhy əz münkərin ən mühüm təzahürlərindən sayılır. İmam Hüseynin (ə) dərin baxışları bu iki ilahi prinsipin cəmiyyətin islahı, insanların səadəti, ictimai mühitin paklanması, günah və zülmün aradan qaldırılması və mənəvi sağlamlığın təminində nə qədər həyati əhəmiyyət daşıdığını göstərir. Bu baxışlar araşdırıldıqda aydın olur ki, nə üçün və necə “əmr

be mə'ruf və nəhy əz münkər" Kərbəla qiyamının əsas səbəbi sayılır və niyə Seyyidüş-şühəda (ə) öz hərəkətinin əsas fəlsəfəsini Yezidin zalım hakimiyyətinə qarşı bu iki ilahi vəzifənin həyata keçirilməsi kimi təqdim edir. O, hərəkətinin müxtəlif mərhələlərində bu prinsipə açıq şəkildə işarə edir. İmam Hüseyin (ə) əvvəlcə bu ilahi vəzifəni tərk edənləri, xüsusilə elm və agahlıq sahiblərini tənqid edərək buyurur: "İbrət alın, düşünün və baxın ki, Allah-Təala əmr be mə'ruf və nəhy əz münkəri tərk edənlər barəsində nə buyurur." Qurani-Kərimdə alim və ruhani təbəqənin günahkarları pis əməllərdən çəkəndirməməsi qınanır: "Nə üçün rəbbanilər və alimlər onları günahkar sözlərdən və haram yeməkdən çəkəndirmirdilər? Onların etdikləri nə pis iş idi." Eyni surədə belə buyurulur: "Bəni-İsrail kafirləri Davud və İsa ibn Məryəmin dili ilə lənətləndilər. Bu, onların itaətsizliyi və həddi aşmaları səbəbindən idi. Onlar bir-birlərini gördükləri pisləkdən çəkəndirmirdilər. Onların bu davranışı necə də pis idi."

Onlar bütün o qədər nəsihət və peyğəmbərlərin xəbərdarlıqlarına baxmayaraq, öz çirkin əməllərindən əl çəkmədilər və etdikləri işlərin nə qədər çirkin və nalayiq olduğunu anlamadılar. Quran bu cür laqeydlilik, susqunluq və hərəkətsizliyi qınayır və cəmiyyətdəki zülm və pislilər qarşısında "əmr be mə'ruf və nəhy əz münkər"-i tərk edənləri məsul və günahkar sayır. Rəbbanilər və əhbarlar (yəni xalqın dini rəhbərləri və alimləri) padşahları zülm və haqsızlıqdan çəkəndirmirdilər. Zülmü və məzlumların bədbəxtliyini yaxından görürdülər, lakin zülmə qarşı ayağa qalxmır, susurdular. Bu susqunluğun əsas səbəbi çox vaxt zalım hakimlərdən aldıqları hədiyyələr və imtiyazlar idi. Bəzən də bu susqunluğa "təqiyə" və "ehtiyat" adı verirdilər. Lakin hər bir halda rəbbanilərin və əhbarların bu sükutü böyük bir günah sayılırdı. Uca Allah Qurani-Kərimdə belə bir təqiyə və qorxunu günah hesab edir: "İnsanlardan qorxmayın, Məndən qorxun." Quran, yaxşılığa çağırır pisləkdən çəkəndirənləri belə tərif edir: "Mömin kişilər və mömin qadınlar bir-birinin dostlarıdır; onlar yaxşılığa çağırır, pisləkdən çəkəndirirlər." Bu ayələrdən aydın olur ki, Allah - təala "əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər"-i açıq şəkildə vacib etmiş və buyurmuşdur ki, Onun agah bəndələri bu mühüm və həssas vəzifədən boyun qaçırmasınlar və öz öhdəliklərini yerinə yetirsinlər.

Dinin pak və təqvalı alimlərinin ən mühüm vəzifə və məsuliyyəti

İmam Hüseyn (ə) öz xütbələrinin birində keçmişdə yaşamış rəbbanilər və əhbarlardan (yəni dini alimlərdən) danışır və onların böyük bir vəzifə olan “əmr be məruf və nəhy əz münkər”i yerinə yetirməkdə göstərdikləri səhlənkarlığı kəskin şəkildə tənqid edir. Onlar zalım hakimləri çirkin və rüsvayçı əməllərindən çəkindirir, zülmün qarşısında dayanmaq əvəzinə susur, geri çəkilir və bu ağır məsuliyyəti yerinə yetirmirdilər. Bu bölmədə aydın şəkildə bəyan olunur ki, hər dövrdə dini alimlər iki qrupa bölünür: Birinci qrup o kəslərdir ki, Seyyidüş-Şühədanın (ə) xütbəsində işarə olunan ayələrdə bildirildiyi kimi, özlərinin ən mühüm vəzifəsi olan yaxşılığa çağırmaq və pisləkdən çəkındirmək borcunu yerinə yetirmirdilər. Onlar xalqın işlərinə sahib çıxmaq, insanların azadlığı və nıcatı üçün çalışmaq əvəzinə zalımlarla yaxınlıq edir, onlarla oturub-durur, onların zülm və fəsadlarını bəraət qazandıran sözlər deyirdilər. İkinci qrup isə dinə bağlı, təqvalı və məsuliyyətli alimlərdir ki, özlərini Allahın dini və cəmiyyətin insanları qarşısında ağır bir vəzifə sahibi bilirdilər. Onlar hidayət, doğru yol göstərmək, zülm və fəsadla mübarizə aparmaq kimi ilahi öhdəliklərində bir an belə səhlənkarlıq etmirdilər. Qurani-Kərim bu ayıq və məsuliyyətli alimləri belə tanıdır: “Onlar Allahın risalətlərini çatdıran, Ondən qorxan və Ondən başqa heç kəsdən çəkinməyən kimsələrdir. Allah hesab çəkmək üçün kifayətdir.” Başqa bir ayədə buyurulur ki, “Allahın bəndələri içində yalnız alimlər Ondən qorxar və Onun qarşısında təvazökar olarlar.” Saleh və pak alimlərin əsas xüsusiyyəti Allah qarşısında olan bu qorxu və təvazökarlıqdır. Bu qorxu, Allahın yaratdığı möhtəşəm aləmi müşahidə etməklə, Onun zatını, sifətlərini və adlarını dərk etməklə qəlbə yaranır. Onlar mənəvi rabitələrini gücləndirdikcə, Allahla ünsiyyət və yaxınlıqda daha yüksək mərhələlərə çatdıqca, qəbləri münacatla nurlandıqca daha çox təvazökar olur, Allahın həyat bəxş edən göstərişləri qarşısında daha çox itaətkar və diqqətli davranırlar. Allah qarşısındakı bu qorxu və təvazökarlıq onların ruhunda elə bir hal yaradır ki, artıq heç bir zalım güc qarşısında qorxu hiss etmirlər. Başqa sözlə, Allah qarşısında təvazökar olan insan Onun məhəbbəti ilə tərbiyə olunduqca, ibadət və itaət ruhunda o qədər təsir buraxır ki, heç bir dünyəvi güc qarşısında baş əymir. Təbii olaraq, Allaha təvəkkül (yəni bütün qeyri-münasib qorxuları qəlbədən çıxaran bu ilahi

dayaq) saleh və Allahdan qorxan alimləri özlərinə aid olan ilahi vəzifələri yerinə yetirməyə hazır və qüdrətli edir və cəmiyyətdəki məzlumların üzərinə gələn hər cür zülm və haqsızlığa qarşı mübarizə yolunu onlar üçün açır. Tarixin səhifələri bu cür saleh alimlərin zülmkarlarla apardığı fasiləsiz və qanlı mübarizələri, onların ilahi göstərişləri həyata keçirmək və məzlumları xilas etmək uğrunda göstərdikləri fədakarlıqları əbədi olaraq qeyd etmişdir. Bəşər cəmiyyətləri öz sağlamlığı və səadətini hər zaman bu pak və ixlaslı alimlərin mübarizələri sayəsində əldə etmişdir. İlahi və insani dəyərlərin davamlılığı və yaşaması (cəmiyyətin sağlam həyatının təminatçısı olan bu dəyərlər) məhz bu məsuliyyətli alimlərin ardıcıl mübarizəsi ilə zaman boyunca gerçəkləşmişdir və inşallah, bəşəriyyətin nicatvericisi və İslamın parlaq günəşi zühur edənədək bu gerçəklik öz təcəssümünü tapacaq və dünyanın milyonlarla məzlumunun qəlbini ədalətin nuru ilə işıqlandıracaq.

İslam mədəniyyətində və İmam Hüseynin (ə) kəlamlarında “əmr be məruf və nəhy əz münkər”in mövqeyi

İmam Hüseyn (ə) “əmr be məruf və nəhy əz münkər”i tərk edənləri qınadıqdan və Quranda bu böyük ictimai prinsipin açıq şəkildə əmr edilməsinə baxmayaraq onun ayaq altına atılmasının nə qədər çirkin və ağır bir günah olduğunu bəyan etdikdən sonra, bu ilahi vəzifənin fəlsəfəsinə və təsirlərinə işarə edərək buyurur: “Uca Allah yaxşı bilir ki, “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” gözəl şəkildə yerinə yetirildikdə digər bütün vəzifələr asanlıqla yerinə yetirilər. Nə qədər yaxşı və bəyənilən əməl varsa, həyata keçər; nə qədər çirkin və nalayiq iş varsa, tərk edilir. Bu fəzilətli vəzifənin bərəkəti ilə çətin və ağır hökmlər çətinlik bəhanəsi ilə kənara atılmaz və “nəhy əz münkər”-in təsiri ilə haram ləzzətlər və günahların şirinliyi öz cazibəsini itirər və çirkinliklərini gizlədə bilməz.” İmam Hüseyn (ə) bildirir ki, “əmr be məruf və nəhy əz münkər” İslamın iki mücahidi kimidir; onlar müsəlmanları yaxşılıqlara çağırır və pisliklərdən çəkindirirlər. “Əmr be məruf” bizi zülmün aradan qaldırılmasına, hüquqların bərpasına, zalımlara qarşı durmağa, ictimai ədalətin bərqərar olmasına və ilahi vəzifələrin yerinə yetirilməsinə

dəvət edir; “nəhy əz-münkər” isə bizi zülm, haqsızlıq, təcavüz, fəsad və alçaqlıqlardan uzaqlaşdırır. Bu cümlələrdə İmam Hüseyn (ə) bu böyük ilahi vəzifənin fəlsəfəsini açıqlayır və onun üzərində düşünməyi zəruri edir. İslam mədəniyyətində və dini biliklərdə “əmr be məruf və nəhy əz münkər” xüsusi mövqeyə malikdir; elə bir mövqe ki, namaz, oruc, həcc, cihad və digər bütün dini hökmlər müxtəlif sahələrdə bu böyük prinsipə tam bağlıdır. Əgər “əmr be məruf və nəhy əz münkər” tərk edilsə və möminlər bu ilahi qanunu yerinə yetirməkdə səhlənkarlıq etsələr, namaz, oruc, həcc, cihad və digər bütün İslam qanunları da tədricən tərk edilər, öz təsirini və davamlılığını itirər. Çünki bu iki böyük vəzifə yerinə yetirildiyi zaman ilahi ibadətlər və hökmlər möhkəmlənir və yaşayır. Əgər insanlar yaxşılıqlara dəvət edilməsə və pisliklərdən çəkindirilməsə, namaz, oruc, həcc və cihad kimi ibadətlərə meyl yaranmaz, İslamın ibadi, siyasi, ictimai və iqtisadi göstərişləri yayılmaz və insan cəmiyyəti səadət, inkişaf və kamal yolunu gedə bilməz. Belə bir cəmiyyət maddi və mənəvi yüksəlişə nail olmaz, sağlamlıq və kamillik yollarını bağlayan maneələri aradan qaldıra bilməz və insanı fəsad və məhv bataqlıqlarına düşməkdən qoruya bilməz. Buna görə də bütün İslam ibadətləri və İslamın sosial-iqtisadi qanunları öz mövcudluğunu “əmr be məruf və nəhy əz münkər”-in davamına borcludur və bu ilahi vəzifənin bərəkəti ilə sabit və davamlı qalır.

Qurani-Kərim və “əmr be-məruf, nəhy əz-münkər”in uca məqamı

Qurani-Kərim bu ilahi vəzifənin din içindəki yüksək mövqeyinə, ilahi dəyərlərin qorunmasında və saleh, faydalı əməllərin cəmiyyətdə davam etməsində oynadığı əsas rola görə, bu prinsipin insanın ictimai həyatında mütləq şəkildə mövcud olmasını əmr edir: “Sizdən elə bir toplum olsun ki, xeyrə çağırır yaxşılığa əmr etsin, pislikdən çəkindirsin; məhz onlar nicat tapanlardır.” Bu ayə göstərir ki, insan cəmiyyətində yaxşı və faydalı əməllərin davam etməsi, həmçinin ictimai həyatı dağıdan zərərli davranışların qarşısının alınması yalnız yüksək dəyərlərin qorunmasına yönəlmiş fəaliyyətlərlə və zərərli əməllərə qarşı mübarizə ilə mümkündür. Bu isə yalnız ayıq, aqah, məsuliyyətli və Allaha bağlı insanların ayağa

qalxması, ilahi əmri (yaxşılığa çağırmaq və pisləkdən çəkəndirmək) həyata keçirməsi ilə gerçəkləşə bilər. Onlar cəmiyyətin maddi və mənəvi inkişaf yollarını açmaq üçün səmimi və ıxlaslı şəkildə fəaliyyət göstərməlidirlər. Müasir dövrün böyük İslam alimlərindən biri öz dəyərli təfsirində bu həqiqəti başqa bir şəkildə belə izah edir: “Qəti təcrübə göstərir ki, insan nə qədər bilgi toplasa da (və insan yalnız özünə faydalı bildiyini toplayır) bu biliklər yalnız o zaman yadda qalır ki, insan onları daim xatırlasın. Əgər məşğuliyyət və təkrar dayanarsa, biliklər tədricən yox olmağa başlayar. Digər tərəfdən, heç bir şübhə yoxdur ki, insanın bütün davranışları biliklə bağlıdır; əməl nə qədər güclü və sağlamdırsa, onun arxasındakı bilgi də o qədər güclüdür. Eyni zamanda, bilik və əməl arasında qarşılıqlı təsir var: bilik əmələ ən güclü təkan verən amildir, əməl isə bilginin artması üçün ən təsirli vasitədir.”

Yuxarıda deyilənlərdən aydın olur ki, bir cəmiyyətdə faydalı elm və saleh əməl mövcuddursa, onun davamlılığı üçün insanlar yaxşılıq yolundan yayınmamalı, tanıdıqları və qəbul etdikləri doğru əməllərdən uzaqlaşmalarına imkan verilməməlidir. Eyni zamanda, başqaları da xeyir yoluna təşviq edilməli, yaxşılıqdan dönüb pisiyin uçurumuna yuvarlananlar tək buraxılmamalı, əksinə, təhlükədən xilas edilməlidirlər. Bu, təlim, tərbiyə, yaxşılığa çağırış və pisləkdən çəkəndirmə ilə başlayan ilahi dəvətin özüdür. Qurani-Kərim bu ayənin sonunda “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” vəzifəsini daşıyan insanları uca məqamla yad edir və onları “müfəllihun — nicat tapanlar” adlandırır. Yəni bu insanlar ona görə uğur qazananlardır ki, birincisi, özləri pak, tərbiyəli, fədakar və dinə bağlı şəxslərdir; dini hökmlərə və ilahi göstərişlərə ciddi şəkildə əməl edir, həyatlarının hər anında Allahın razılığını qazanmaq üçün diqqətlə hərəkət edirlər. İkincisi, cəmiyyət qarşısında məsuliyyət hiss edirlər; fəsad, pozğunluq və sosial çirkinliklərə biganə qalmır, həmişə yaxşılığa çağırır və pisləkdən çəkəndirirlər. Məhz buna görə onlar həqiqi nicat tapanlar sayılır və Allahın xüsusi lütf və diqqətinə layiq görülürlər. Bu tərbiyəli və məsuliyyətli insanlar ona görə “xilasa yetən, qurtuluşa çatan” adlandırılırlar ki, həm hidayət edən, həm də islah edən şəxslərdir; onların varlığı sayəsində insanlar mənəvi inkişaf yolunu tapır, dinin işıqlı və doğru yoluna yönəliirlər. Eləcə də bu fədakar və yorulmaz insanların səyi ilə insan cəmiyyətləri islah olunur, inkişaf və tərəqqiyə mane olan əngəllər aradan qalxır və cəmiyyət izzət, yüksəliş və tərəqqiyə nail olur.

Qurani-Kərim “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in təsir dairəsini yalnız İslam cəmiyyətinin sərhədləri ilə məhdudlaşdırmır, əksinə, bu ilahi hökmün bütün dünya xalqlarını əhatə etdiyini bildirir və müsəlmanları təkcə İslam ölkələrində deyil, bütün yer üzündə yaxşılığa çağırmaq və pislikdən çəkindirmək vəzifəsinə məsul sayır. “Siz insanlar üçün ortaya çıxarılmış ən xeyirli ümmətsiniz; yaxşılığa əmr edir, pislikdən çəkindirirsiniz.” Bu ayə göstərir ki, siz müsəlmanlar bütün bəşəriyyətin xeyrinə ayağa qalxan bir ümmətsiniz; çünki insanları faydalı və gözəl əməllərə dəvət edir, onları zərərli və çirkin işlərdən uzaqlaşdırırsınız. Ayə bu ilahi vəzifənin uca məqamını başqa bir baxış bucağından göstərir və onun əhəmiyyətinə diqqət çəkir. Bu baxımdan “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” məkan və zamanla məhdudlaşdırıla bilməyən, bütün dünyaya şamil olan ümumbəşəri bir qanundur. Bu prinsipə geniş və hərtərəfli baxmaq, onu yalnız İslam ölkələrinin çərçivəsindən çıxarıb bütün bəşəriyyətin xeyrinə tətbiq etmək lazımdır. Dünya hər tərəfdən fəsad, pozğunluq, zülm, cinayət və dağınıqlıqla üz-üzə qaldığı bir zamanda, bu ilahi prinsip insanlığın islahı üçün həyatı əhəmiyyət daşıyır. Fitrətinə zidd şəkildə günaha, pozğunluğa, dinsizliyə və mənəvi çirkinliklərə bulaşmış insanlara oyadıcı bir çağırış etmək, onları qəflət yuxusundan ayılmaq və ilahi kimliklərinə qaytarmaq bu vəzifənin mahiyyətidir. Qurani-Kərimin baxışına görə, necə ki, bu ilahi vəzifənin icrası insan cəmiyyətlərini islah edir, onların tənəzzül və məhvə sürüklənməsinin qarşısını alır, eləcə də bu vəzifənin tərک edilməsi bəşəriyyət üçün ağır və bərpası mümkün olmayan fəsadlara səbəb olur və yer üzündə zülm, cinayət, qan tökülməsi və xaosun yayılmasına gətirib çıxarır.

“Əvvəlki ümmətlərdən elə insanlar olmalı deyildimi ki, ağıllı və imanlı olub başqalarını yer üzündə fəsaddan çəkindirsinlər? Halbuki Biz yalnız az bir qrup mömini xilas etdik, digərləri isə zülm edərək dünya nemətlərinin kefinə düşdülər və günahkar insanlar idilər.” Bu ayə göstərir ki, keçmiş ümmətlərin məhv olmasının əsas səbəbi yaxşılığa çağırmaq və pislikdən çəkindirmək vəzifəsinin tərک edilməsidir. Qurani-Kərim bildirir ki, əgər saleh və doğru insanlar günahkarları və fəsad törədənləri azgınlıqdan çəkindirsəydilər, onları zülm və pozğunluqdan uzaqlaşdırıb xeyir və yaxşılığa dəvət etsəydilər, cinayət, zülm, günah və çirkinlik azaldı, paklıq, iffət və yaxşılıq isə artardı. Lakin yaxşılar pislərlə birgə yaşayıb onlara qarşı heç bir mövqe tutmadıqda, yaxşılığa çağırışı və

pisliklə mübarizəni tərk etdikdə, təbii olaraq fəsad azalmaz, əksinə, zülm, haqsızlıq və cinayət bütün cəmiyyəti bürüyər. Belə olduqda, zülm və fəsada boyun əyən, halbuki mövcud vəziyyətlə mübarizə aparmağa gücü çatan, lakin buna rəğmən səssiz qalan ümmətlərin məhvə doğru getməsi qaçılmaz olur. Qurani-Kərim iki ibrətamiz hekayəsində də göstərir ki, ictimai fəsad qarşısında susmaq və biganə qalmaq böyük günahdır və bu günahın cəzası yalnız fəsad törədənlərə deyil, həm də səssiz qalanlara çatır. Yəni cəmiyyətin içində fəsad yayılırsa və insanlar buna qarşı çıxmırsa, nəticədə həmin fəsadın cəzası hamıya toxunur.

Aşura qiyamı.

“Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in dayacağı

Şiə maarifində və mədəni irsində elə ifadələr və anlayışlar mövcuddur ki, “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in dinin qorunmasında, İslamın hökmlərinin davamında, cəmiyyətin islahında, insanların mənəvi sağlamlığının və ictimai təhlükəsizliyin təminində oynadığı əsas rolunu ən gözəl şəkildə açıqlayır. Bu dərin məzmunlu irs möminlərin diqqətini bu böyük ilahi vəzifənin əhəmiyyətinə yönəldir və sağlam, izzətli bir İslam cəmiyyətinin təminatçısı olan bu prinsipə qarşı hər cür səhlənkarlığı və laqeydliyi qınayır. Bu dərin maarif əslində Qurani-Kərimin “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” haqqında buyurduqlarının geniş şərh və izahıdır; Quranda bu ilahi vəzifənin vacibliyi və əhəmiyyəti barədə qoyulan prinsipləri açıqlayır və insanlara öz üzərlərinə düşən məsuliyyətləri daha geniş və aydın şəkildə tanıdır. Bu mövzuda ilk sözüümüzlə İslam Peyğəmbəri Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edirik: “İnsanları yaxşılığa dəvət edin və pislərdən çəkindirin; əks halda Allahın qanunu belədir ki, pislər sizin yaxşılarınıza hakim olarlar və etdiyiniz dualar qəbul olunmaz.” Bu rəvayətdə iki mühüm həqiqətə işarə edilir. Birincisi budur ki, əgər “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” tərk olunarsa, fasiq və nalayiq insanlar cəmiyyətin yaxşı və saleh insanlarına hakim olar, zülm və fəsad yayılmağa başlayar, sağlam həyat mühiti daralar, inkişaf və kamal yolları bağlanar və cəmiyyətin ən zəruri ehtiyacları olan azadlıq, təhlükəsizlik və rahatlıq əldən gedər. Bu vəziyyət və bu xoşagəlməz şərait Allahın dəyişməz qanunudur; yəni nəticəsi qaçılmaz olan bir ilahi prinsipdir və

bunun məsuliyyəti kimsənin deyil, məhz insanın öz üzərindədir. Necə ki, hər bir nəticənin bir səbəbi, hər bir hadisənin bir yaradıcısı vardır, eləcə də insan cəmiyyətində geniş şəkildə hökm sürən hər bir mənfi vəziyyətin əsas səbəbi insanların özüdür. Bu bədbəxtlik və zillət başqa yerdən enmir, insanın içindən, onun istək və meyllərindən doğur və gerçəkliyə çevrilir. Əgər paklıq, ədalət, azadlıq, təhlükəsizlik, doğruluq, dürüstlük və digər ilahi dəyərlər qorunmasa, cəmiyyətin saleh və yaxşı insanları artan pislik və dəyərsizlik qarşısında məsuliyyət hiss etməsə, zalımların, fəsad törədənlərin və günahkarların əlləri açıq buraxılsa, təbii olaraq zaman keçdikcə dəyərlər solub yoxa çıxar, unudular və fəsad əhli salehlərə hakim olar. Onlar cəmiyyətin nəbzini ələ keçirər, istədikləri zülmü, haqsızlığı və pozğunluğu sərbəst şəkildə həyata keçirirlər. Bu vəziyyət, əslində, yaxşı insanların səhlənkarlığının nəticəsidir; onlar öz gözləri ilə günahı, fəsadı, pozğunluğu görüb susmuş, dillərini açmamış və bununla da fəsadın artmasına yol açmışlar. Beləcə, fəsiqlərin və günahkarların fəsad yayması üçün yol hamarlaşmış, cəmiyyət isə tədricən süquta və məhvə doğru sürüklənmişdir.

İkinci mühüm həqiqət isə budur ki, bir cəmiyyətdə fəsad, zülm və çirkinlik hakim olduqda, pis insanlar üstünlük qazandıqda, saleh və yaxşı insanlar nə qədər pak olsalar, nə qədər dua etsələr, nə qədər yalvarıb zülmkarların aradan qalxmasını istəsələr də, bu dualar nəticə verməz və Allahın xüsusi lütfünü cəlb etməz. Bu böyük həqiqət göstərir ki, insanın səadət və nicata çatması yalnız dua ilə deyil, öz əməli ilə mümkündür; insan geniş və hərtərəfli fəaliyyət göstərməli, səylərini ortaya qoymalı və uğurunun əsas dayaqını əməli ilə möhkəmləndirməlidir. Bu həqiqət həm fərdi həyatda, həm də ictimai həyatda dəyişməz və pozulmaz bir qanundur. İnsan istər şəxsi məqsədlərinə çatmaq üçün, istərsə də cəmiyyətin səadəti və rifahı naminə çalışarkən öz əməyinə arxalanmalı, yorulmadan göstərdiyi səyi uğurunun əsas amili bilməlidir. İslam təlimləri dəfələrlə vurğulayır ki, insan öz əməlindən asılıdır; onun səadəti və bədbəxtliyi, qələbəsi və məğlubiyyəti, dünya və axirətinin abadlığı və ya xarab olması birbaşa öz davranış və əməllərinin nəticəsidir. İslamın əmələ dair tövsiyələri son dərəcə açıq və qətidir; bu təlimlərə əsasən, fərdi və ictimai bütün işlərin icrası insanın öz öhdəsindədir və dua yalnız yardımçı bir vasitədir, heç vaxt əməli əvəz etmir. Dini təlimlər də duaya bu çərçivədən artıq bir əsas rol vermir.

Bu izahdan sonra aydın olur ki, əgər “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” tərک edilərsə və fəsad törədənlər, cinayətkarlar cəmiyyətin yaxşı və saleh insanlarına hakim olarsa, onların etdiyi heç bir dua qəbul olunmaz; əksinə, fəsad və günah daha da genişlənər, zalımlar və pozğunlar hakimiyyətlərini davam etdirərlər. Çünki cəmiyyətin yaxşı insanları yaxşılığa çağırmaq və pislikdən çəkəndirmək vəzifəsini yerinə yetirmir, fəsad və zülmə qarşı ayağa qalxmır, cəmiyyətin islahı üçün nə söz, nə əməl, nə də hərəkət ortaya qoyurlar. Belə bir şəraitdə duanın heç bir təsiri olmaz; dua yalnız o zaman güclü və təsirli bir qüvvəyə çevrilir ki, insanlar məsuliyyət hissi ilə ayağa qalxıb fəsad və zülmə qarşı həm sözlə, həm də əməli şəkildə mübarizəyə başlasınlar. O zaman Allah-Təala məsuliyyətli və fədakar saleh insanların qələbə yollarını açar, onların haqq uğrunda mübarizəsini asanlaşdırar və onları zülm və fəsadın qarşısında qalib edər.

İmam Hüseynin baxışında “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”

Bu bölmənin əvvəlində sözüümüzü təqvalıların rəhbəri Həzrət Əlinin (ə) qiymətli kəlamı ilə bərkətləndiririk. O buyurur: “Dinin dayacağı yaxşılığa əmr etmək və pislikdən çəkəndirməkdir.” Din insanın fərdi, ictimai, siyasi, əxlaqi və iqtisadi həyatında səadət və nıcatı təmin edən qanun və hökmlər toplusudur; insanın maddi və mənəvi inkişaf yolunda qarşılaşdığı maneələri aradan qaldırır və sağlam həyat üçün zəruri olan şəraiti yaradır. Lakin bu ilahi qanunların həyata keçməsi üçün münasib şərait lazımdır; əgər bu şərait təmin olunmasa, dini hökmlər kitabların səhifələrində qalır, insanın inkişaf yolları isə bağlanır və əlverişsiz hala düşür. İslamın hökmlərinin yaşaması, davam etməsi və icrası yalnız dini təlimlərin təbliği, yayılması və onların qarşısını alan maneələrlə mübarizə yolu ilə mümkündür. Bu isə ancaq “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in həyata keçməsi ilə baş verir. Əgər bu ilahi vəzifə yerinə yetirilməzsə, dini hökmlər təbliğ olunmaz, dəyərlər solub yoxa çıxar və dinin dayaqları zədələnər. Həzrət Əlidən (ə) nəql olunan başqa bir dəyərli kəlamda buyrulur: “Bütün yaxşı əməllər və Allah yolunda cihad, yaxşılığa əmr və pislikdən çəkəndirmə ilə müqayisədə dəniz qarşısında bir damla kimidir.” Bu rəvayətdə müxtəlif yaxşı əməllərlə yanaşı cihadın da adı çəkilir və

bu, təsadüfi deyil; çünki cihadın özünəməxsus parlaqlığı, həyatı təsirləri və böyük bərəkətləri vardır. Cihad Quranda və Əhli-beyt kəlamlarında xüsusi yerə malikdir və çoxlu ayə və rəvayətlər onun əhəmiyyətini, dəyərini və təbliğini vurğulamışdır. Lakin bütün bu əməllərin içində “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in dəyəri o qədər böyükdür ki, hətta cihad belə onun yanında bir damla kimi görünür; çünki bu ilahi vəzifə dinin yaşamasının, cəmiyyətin islahının və dəyərlərin qorunmasının əsas dayəğıdır. Təbii olaraq, Allah yolunda cihad yaxşı əməllərin bir hissəsi və onların ən mühümlərindən biridir. Həzrət Əlinin (ə) bütün yaxşı əməlləri sadaladıqdan sonra ibadət və cihadı da bu sıraya əlavə etməsi göstərir ki, cihad da bu geniş və həyatı sahənin içində yer alır. Bununla möminlərə anlatmaq istəyir ki, bütün yaxşı əməllər “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”lə müqayisə olunduqda, hətta cihad kimi əsas və təməl bir əməl də bu böyük prinsipin daxilindədir. “Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”i olduğu kimi dərk etmək üçün ona səthi və dar çərçivədən baxmaq olmaz; bu ilahi vəzifənin mahiyyətini anlamaq üçün İslam maarifində onun haqqında gəlmiş dərin ifadələrə, təşbehlərə və izahlara diqqətlə yanaşmaq lazımdır ki, insan bu böyük həqiqətin qaynağına çata bilsin.

Bu fəzilətli prinsipin xüsusi əhəmiyyətinə dair başqa bir dəlil də İmam Məhəmməd Baqirdən (ə) nəql olunmuşdur: “Vay olsun o topluma ki, yaxşılığa əmr və pislikdən çəkəndirmə ilə dinini qorumağa çalışmır.” Bu rəvayətdə “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” dinin ən mühüm təzahürü kimi təqdim edilir. Yəni bir insanın həqiqi dindar, imanlı və dini göstərişlərə əməl edən biri sayılması üçün bu ilahi vəzifəyə bağlılığı, ona səhlənkarlıq etməməsi və ictimai davranışlarında bu prinsipin açıq şəkildə görünməsi əsas şərtidir. Başqa sözlə, dinin zahiri və batini təzahürü, onun canlı və təsirli olması, məhz bu vəzifəni yerinə yetirən insanlarda aydın şəkildə görünür; dinin həyatda görünən izləri onların əməlinə təəllilidir. Başqa sözlə, dinin zahiri və batini təzahürünü açıq şəkildə o insanlarda görmək olar ki, bu ilahi vəzifəni (yaxşılığa əmr və pislikdən çəkəndirməni) yerinə yetirirlər. Çünki bu vəzifəni icra edənlər, ilk növbədə, özləri dediklərinə əməl edən şəxslərdir; onlar başqalarını dəyərlərə, yaxşılıqlara və saleh əməllərə dəvət etməzdən əvvəl özləri həmin dəyərlərlə yaşayır, nədən çəkəndirirlərsə, əvvəlcə özləri ondan uzaq dururlar. Beləcə, dinə bağlılıq onların davranışlarında, sözlərində, həyat tərzində açıq şəkildə görünür;

yəni din darlıq yalnız sözlə deyil, yanlış davranışlardan uzaq durmaq, çirkinliklərdən çəkinmək və ilahi göstərişlərə bağlı qalmaqla təcəlli edir. İkincisi, “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” dinin davamı və möhkəmliyi üçün əsas rol oynadığından, bu vəzifəni yerinə yetirən insanlar dinin yaşamasına real şəkildə töhfə verirlər. Onlar bu ilahi prinsipə əməl etməklə İslam təlimlərinin cəmiyyətdə yayılmasına səbəb olur, dəyərlərin canlı qalmasını təmin edirlər. Buna görə də bu vəzifəni icra edənlər dinə ən gözəl şəkildə bağlılıq göstərənlərdir; onlar Allah qarşısında öz məsuliyyətlərini layiqincə yerinə yetirirlər. Təbii olaraq, bu vəzifəni tərک edən, ona səhlənkarlıqla yanaşan şəxslər həqiqi mənada dindar sayılmazlar və onları dinə və dini göstərişlərə bağlı, etibarlı və məsuliyyətli bəndələr kimi qiymətləndirmək olmaz.

İmamların (ə) sözlərində “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in əhəmiyyəti haqqında çoxlu rəvayətlər mövcuddur. Bu rəvayətlərdən sonra Həzrət Əba Əbdilləh Hüseynin (ə) kəlamına diqqət etdikdə görürük ki, o, bu ilahi vəzifəni digər dini vəzifələrin yerinə yetirilməsinin zəmini kimi təqdim edir. İmam Hüseyn (ə) bildirir ki, bu prinsip sayəsində ağır və çətin dini hökmlər “çətindir” bəhanəsi ilə kənara atılmır, əksinə, yerinə yetirilir; pisləkdən çəkəndirmə sayəsində isə haram ləzzətlər və günahların cazibəsi təsirsiz qalır, onların çirkinliyi gizlənmir və cəmiyyətə nüfuz edə bilmir. Bu sözlərdən aydın olur ki, İmam Hüseyn (ə) “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”i dinin dirilməsi, ilahi dəyərlərin davamı və İslam qanunlarının cəmiyyətdə yaşaması üçün həyati bir prinsip kimi təqdim edir və bu həqiqəti dərinləndirən dərk etməyi bizdən tələb edir.

Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər - oyanışın uca fəryadı

İmam Hüseyn (ə) “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in fəlsəfəsini və onun insan cəmiyyəti üçün gətirdiyi faydaları açıqladıqdan sonra elm və hikmət sahibi olan, nəsihət və xeyirxahlıqla tanınan, xalqın hidayət məsuliyyətini daşıyan şəxslərə xitab edir və bu ağır vəzifəni yerinə yetirməkdəki səhlənkarlıqlarını xatırladır. O, Bəni-Üməyyə zalımlarının xalqı öz nəfsani istəklərinə tabe etdikləri halda, bu alimlərin susqunluğunu tənqid edir və belə buyurur:

“Ey elm sahibləri, ey yaxşılıq və fəzilətlə tanınan insanlar, ey nəsihət

verən və dili hikmətə açıq olan şəxslər! Güclülər sizdən qorxur, kasıblar sizə hörmət edir. Halbuki sizin başqalarından üstünlüyünüz yoxdur; siz də digər insanlar kimi yaradılmışsınız. Siz heç kəsə elə bir nemət verməmisiniz ki, bununla minnət qoymağa haqqınız olsun. Bununla belə, insanlar sizdən çəkinir və sizə ehtiram göstərirlər. Düşünün, görün bu hörmət və ehtiram nədən qaynaqlanır. Onlar sizi haqqın dayacağı və həqiqətin qoruyucusu hesab edirlər. Sizdən gözləyirlər ki, zalımların zülmünə qarşı ayağa qalxasınız, haqqı diliniz və qəlbinizlə müdafiə edəsiniz və məzlumların haqqını özlərinə qaytarasınız. Əgər siz bu həqiqətləri deməkdən çəkinirsinizsə, bilin ki, siz nankor və xəyanətkar bir toplum olursunuz. Siz rəhbərlik və imamət məqamını alçaltmış, zəiflərin və bədbəxtlərin haqqını tapdemiş olursunuz. Siz öz haqqınızı aldığınızı düşünürsünüz, lakin bu düşüncə çox zəif və yanlışdır. Çünki sizin haqqınız yalnız özünüza aid deyil; sizin haqqınız xalqın haqqı ilə bağlıdır. Xalqın haqqı təmin olunmadan sizin haqqınız da təmin olunmuş sayılmaz. O zaman siz də azadlıq, təhlükəsizlik və səadət nemətlərindən bəhrələnərsiniz və cəmiyyət də sizin “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”iniz sayəsində azadlıq və səadətə qovuşar. Siz gecə-gündüz ibadət edirsiniz, Allahdan peyğəmbərlər və övliyalarla birgə behişt istəyirsiniz, amma mən qorxuram ki, behişt əvəzinə cəhənnəm və əzab sizin payınız olsun. Mən qorxuram ki, dua üçün əllərinizi qaldırdığınız bir anda bir ildırım enib sizi külə döndərsin. Sizin şərəf və dəyəriniz Allah bəndələrinin rahatlığı və təhlükəsizliyi ilə bağlıdır. İndi görürsünüz ki, Allahın əhdini pozublar, Rəbbin yolundan üz döndəriblər, amma siz susursunuz. Əgər sizinlə bağlanan bir əhd pozulsa, hay-küy qopararsınız, “vay əhdimiz” deyə fəryad edərsiniz, amma Peyğəmbərin (s) əhd və vəsiyyətləri ayaq altına atılır, siz isə bir kəlmə belə demirsiniz. Korlar, karlar, lal və aciz insanlar şəhərdə yoxsulluq içində yaşayırlar; hamı acdır, hamı susuzdur, amma siz tox qarınla rahat oturmusunuz. Sizin rahatlığınız zalımların kölgəsindədir və bu rahatlıq, yaxşılığa əmr və pislikdən çəkindirmə mövzusunda göstərdiyiniz səhlənkarlıq, yaltaqlıq və gizlətmələr hesabına təmin olunub. Allah-Təala sizə əmr edib ki, heç bir qorxu və tərəddüd olmadan insanları — istər hakim olsun, istər məhkum, istər varlı olsun, istər kasıb — yaxşılığa çağırın və pislikdən çəkindirəsiniz. Amma dünya düşkünü varlıların və güc sahiblərinin nüfuzu sizə imkan vermir ki, dil açıb haqqı deyəsiniz. Siz bədbəxt və

qara günə qalmış bir toplumsunuz ki, haqsız yerə rəhbərlik məqamına oturmusunuz. Nə öz yerinizdən qalxıb bu məqamı layiq olan şücaətli və fədakar insanlara verirsiniz, nə də öz vəzifənizi yerinə yetirirsiniz. Siz alçaq və dəyərsiz adamlarsınız, çünki haqqı ayaq altına atmış, batilin ehtişamına sığınmışsınız. Siz Peyğəmbərin (s) sünnəsini tərk etmişiniz, Allah dostlarının gözəl əxlaqını unutmusunuz.

Ah, kaş Allahın rızası üçün nəfsani istəklərinizdən keçəydiniz, şəhvtlərinizi haqq yolunda qurban verəydiniz; o zaman öz gözlərinizlə görərdiniz ki, ilahi əmrlər sizin nəfsinizdən doğur və sizə geri qaydır. Nə zalımın gücündən qorxardınız, nə də onun verdiyi nemətlərə tamah edərdiniz; qorxu və ümid olmadan öz vəzifənizi yerinə yetirərdiniz. Amma heyhat! Siz zalımların murdar süfrəsinə diz çöküb oturmusunuz, onların qulluq və itaət boyunduruğunu boynunuza keçirmisiniz. İlahi hökmləri onlara buraxmısınız ki, şəhvət və qəzəblərinin tələb etdiyi hər nə varsa, onu icra etsinlər. Siz idarəçiliyi şəhvətpərəst və nadan bir dəstəyə təslim etmiş, özünüz isə təhlükəsiz bir küncə çəkilmişiniz.”

Bu xütbəni diqqətlə oxuduqda Hüseyn ibn Əlinin (ə) oyanış fəryadı insanın ruhuna işləyir və anlayırıq ki, hər dövrdə və hər məkanda “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in uca məqamının dirilməsi üçün belə bir fəryad lazımdır. Buna görə növbəti bölümdə bu xütbənin müxtəlif yönlərindən doğan dərin və düşündürücü dərslərə toxunacağıq.

Xütbədəki oyanış dərsləri

Öncəki bölümdə İmam Hüseynin (ə) oyanış fəryadından bir sıra cümlələr gətirdik. Bu bölümdə isə həmin xütbədə gizlənmiş dərin və düşündürücü məqamların bəzilərinə işarə etməli, bəzilərini isə daha geniş şəkildə izah etməliyik. Əvvəlcə qısa işarələrlə başlayaq.

a) Zülm sahiblərinin alimlərdən qorxması:

Güclü və varlı təbəqələr din alimlərindən qorxurlar. Bu qorxu ona görədir ki, alimlər Allah tərəfindən və İslam təlimləri vasitəsilə vəhyin qorunması, dinin hökmlərinin müdafiəsi kimi böyük bir məsuliyyəti daşıyırlar. Dinin hökmləri insanı zülmə, istismara və köləliyə qarşı mübarizəyə çağırır,

zalımları və istismarçıları məzlumların haqqını tapdalamaqdan çəkindirir. Buna görə də din alimləri bu hökmləri araşdırmaq, açıqlamaq və həyata keçirmək məsuliyyətini daşıyırlar. İslamın açıq və qəti göstərişləri güclü iqtisadi sistemlərə qarşı dayanmağı, məzlumların haqqını bərpa etməyi tələb edir. Bu isə alimlərdən fasiləsiz səy, cəsarət və fədakarlıq istəyir. Deməli, zalım və istismarçı güclərin alimlərdən qorxusu İslamın hərəkətverici və inqilabi mahiyyətindən qaynaqlanır. Əgər alimlər bu məsuliyyətdən yayınsalar, zalımların qorxusu da aradan qalxar və onlar heç bir maneə olmadan istismarlarını genişləndirər, zülmələrini artırar və məzlumların boynuna daha ağır yük qoyarlar.

b) Məzlumların alimlərə ehtiramı:

Cəmiyyətin kasıb və ayaqyalın təbəqəsi din alimlərinə hörmət edir. Bu hörmətin səbəbi budur ki, haqq din öz müdafiəçilərini istəyir; elə şəxsləri ki, ilahi maarifi yadların əlindən qoruyub saxlasınlar, İslamın uca qanunlarını yaşatsınlar və məzlumların haqqını bərpa etsinlər. İslamın hökmləri məhz məhrumların müdafiəsi, onların zülmədən qurtuluşu və izzətə çatması üçündür. Aşura qiyamı da məhz bu məqsədlə baş verdi və məzlumları zalım hakimiyyətlərin təzyiqindən qurtardı. Buna görə də məzlumların alimlərə sevgisi Allah dininə olan məhəbbətdən doğur. Alimlər ilahi yolda olduqları müddətcə məzlumların hörmətini qazanırlar; əgər bu yoldan çıxarlarsa, öz ilahi vəzifələrini tərk etdiklərinə görə xalqın nifrəti və narazılığı ilə üzləşirlər.

c) Zalımların kölgəsində rahat yaşamaq haqq deyil:

Zalımların yanında oturub rahatlıq və iqtisadi rifah içində yaşamaq doğru deyil; Bəni-Üməyyə dövrünün saray alimləri isə belə düşündülər. Onlar zalım hakimlərin süfrəsində oturur, onların verdiyi rahatlıqla kifayətlənir, bunun müqabilində haqqı deməkdən, zülmə qarşı çıxmaqdan imtina edirdilər. Halbuki bu, dinin ruhuna tamamilə ziddir. Alim zülmün kölgəsində rahatlıq tapa bilməz; əks halda artıq alim deyil, zalımın bir parçasına çevrilmiş olur. Alimlərin haqqı yalnız o zaman doğru şəkildə təmin olunur ki, cəmiyyətin əksər məzlumlarının haqqı bərpa edilsin və din alimlərinin yaxşılığa əmr və pisləkdən çəkindirməsi sayəsində ümumi

rifah və səadət genişlənsin. Əslində alimlərin şərəfi və kəraməti məhz məzlumların haqqının bərpası ilə təmin olunur. Bəni-Üməyyə sarayına bağlı alimlər isə, məzlumların ümid dolu baxışlarına baxmayaraq, tox qarınla zalım hakimlərin yanında oturur, onların nemətləri içində yaşayır və yaltaqlıq, tərifi və susqunluq hesabına öz çorəklərini təmin edirdilər. Halbuki onların üzərində ağır bir ilahi vəzifə — yaxşılığa əmr və pisləkdən çəkəndirmək — vardı; onlar Bəni-Üməyyə zalımlarını çirkin əməllərindən çəkəndirməli, məzlumların haqqını bərpa etməli idilər.

d) İbadəti zülmə susmaqla birləşdirmək:

Təəccüblü olan budur ki, bu saray alimləri Bəni-Üməyyənin qucağında oturub özlərini behiştə layiq hesab edir, zülmə boyun əymələrini və ictimai vəzifələrini tərki etmələrini ibadətə və axirət arzusu ilə birləşdirilə biləcəyini düşünürdülər. Halbuki yaxşılığa əmr və pisləkdən çəkəndirmə o qədər böyük əhəmiyyətə malikdir ki, əgər bu vəzifə tərki olunarsa, gecə-gündüz ibadət etmək belə bir qəpik dəyər etməz. Belə ibadət nə insanı Allaha yaxınlaşdırar, nə də axirət səadəti qazandırar; əksinə, qorxusu var ki, Allahın əzabı ildırım kimi enib bu məsuliyyətdən qaçanları məhv etsin. Tarixdə bunun nümunələri çoxdur; Aşura qiyamında bu vəzifəni tərki edənlər, zalımları özbaşına buraxanlar ilahi əzabın içində boğuldular.

e) Zalımdan qorxu və dünyaya tamah. Dinin məhv olmasının başlanğıcı:

Bəni-Üməyyə dövründə alimləri ilahi vəzifələrindən uzaqlaşdıran əsas səbəb zalımın gücündən qorxmaq, nizələrin parıltısından vahiməyə düşmək və zalımın verəcəyi nemətlərə tamah salmaq idi. Bu qorxu və tamah nəticəsində Allahın dini Bəni-Üməyyənin oyuncağına çevrildi. Alimlərin susqunluğu və razılıq dolu səssizliyi, zalımların çirkin əməllərini bəraətləndirmələri, ilahi hökmlərin unudulmasına, mahiyyətinin boşalmasına və Bəni-Üməyyənin siyasi maraqlarına uyğun şəkildə təhrif edilməsinə səbəb oldu. Zalımların sarayına bağlı alimlər, yaxşılığa əmr və pisləkdən çəkəndirmə kimi açıq və qəti dini vəzifəni ayaq altına ataraq, zülm və fəsada qarşı mübarizədən qaçdılar, məzlumların müdafiəsini tərki etdilər və bunun müqabilində öz axirətlərini itirib ilahi

əzaba düçar oldular.

Alimlər - ümmətin hidayətçiləri

İmam Hüseyn (ə) “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” xütbəsinin bir hissəsində din alimlərinin dünyapərəstliyinə toxunur və maddi cazibələrin onları Bəni-Üməyyə zalımlarının zülmünə qarşı çıxmaqdan saxlayan əsas amillərdən biri olduğunu bildirir. O, zülm altında əzilən cəmiyyətin alimlərinə xitab edərək, onların susqunluğunun səbəbini məhz dünyaya bağlılıq, var-dövlət toplamaq və mal-mülk sevgisi kimi tanıdır. Maddi cazibələr həmişə aldadıcı və azdırıcıdır; qəlbləri titrədir, insanı dinin aydın yolundan çıxarıb günah və pozğunluq bataqlığına sürükləyir. Tərbiyə olunmamış və nəfsi cilalanmamış insanlar haram sərvətlərin və dünyəvi ləzzətlərin vəd etdiyi cazibələr qarşısında tab gətirə bilməz, dinlərini dünyaya sataraq daha çox qızıl və sərvət toplamaq üçün hər cür günaha və cinayətə əl atırlar. Bunun əksinə olaraq, möhkəm imana sahib olan və nəfsini tərbiyə etmiş insanlar haram cazibələrə qarşı müqavimət göstərir, heç bir şəraitdə batılə meyl etməz və yalnız şəriətin icazə verdiyi çərçivədə maddi imkanlardan istifadə edirlər. Din alimləri isə daha böyük məsuliyyət daşıyırlar; çünki onlar Allahın dininin qoruyucuları, ümmətin hidayətçiləri və məzlumların zalım hökmdarların zülmündən qurtuluşunun vasitəsidirlər. Buna görə də onlar başqalarından daha çox özlərini haram cazibələrdən qorumağa, nəfsin tərbiyəsi ilə məşğul olmağa və təqva zirvəsinə yüksəlməyə borcludurlar.

Qurani-Kərim haram maddi cazibələrə aldanmağı, dünya həyatını axirətdən üstün tutmağı şiddətlə qınayır və belə insanları azgınlıq içində sayır. Quranda açıq şəkildə bildirilir ki, Allahın kitabının hökmlərini gizlədib onları dünya malına satanlar qiyamət günü qarınlarını oddan doldurmuş olacaqlar; Allah onlarla danışmayacaq və onlar üçün çox ağır bir əzab hazırlanmışdır. Dinin hökmlərini gizlətməyin ən bariz nümunələrindən biri isə İslam qanunlarının yayılmasına mane olmaq, zülmə və istismara qarşı mübarizə aparmaq kimi açıq və qəti dini prinsipləri tərk etməkdir. Bu prinsiplər zalımlara qarşı cihadı və məzlumların müdafiəsini alimlər üçün vacib və dəyişməz bir vəzifə kimi müəyyən edir. Lakin məsuliyyətsiz və dünyapərəst alimlər bu ilahi

vəzifələri yerinə yetirmir, dinin açıq göstərişlərini görməzlikdən gəlir, zalımların verdiyi keçici nemətlərə görə öz dinlərini və axirətlərini məhv edirlər. Əhli-beytdən (ə) bizə çatan maarifdə belə dünyapərəst alimlər haqqında çoxlu xəbərdarlıqlar vardır; bu xəbərlərdə onların dünyaya bağlılığı böyük bir fəsad mənbəyi, dinin ən təhlükəli zərbəsi və insanların azgınlığa düşməsinin əsas səbəbi kimi təqdim edilir.

İmam Musa Kazımdan (ə) nəql olunur ki, Allah-Təala Davuda belə vəhy etdi:

“Bəndələrimə de ki, Mənimlə öz aralarında dünyaya vurulmuş, maddi cazibələrə aludə olmuş bir alimi vasitəçi etməsinlər. Çünki belə bir alim onları Məndən, Mənim dostluğumdan və Mənimlə münacatdan uzaqlaşdırar. Bu cür alimlər Mənim bəndələrimin yolunu kəsən yolkəsənlərdir.” Bu rəvayətdə din alimlərinin maddi cazibələrə aludə olması böyük bir maneə və təhlükəli bir xəstəlik kimi təqdim edilir. Çünki Allahın dininin təmsilçiləri və ilahi hökmlərin müdafiəçiləri olan bu insanlar əgər haram sərvətlərin cazibəsinə qapılsalar, zalım hakimlərin süfrəsinə otursalar, dinə qarşı düşmənçilik etsələr və şəriətin iqtisadi göstərişlərini öz mənfəətləri ilə ziddiyyət təşkil etdiyi üçün rədd etsələr, bu zaman dinin varlığını belə təhlükəyə atmış olarlar. Onlar Allahın dərğahından uzaq düşər, mənəvi məqamlarını itirər və nicatdan uzaqlaşarlar. Belə dünyapərəst alimlər təbii olaraq Allah bəndələrini Onun zikrindən, Onunla dostluqdan və münacatdan uzaqlaşdırırlar. Onlar zahirdə zikr edən, ibadətlə məşğul olan, dini görünüşə malik şəxslər olsalar da, əslində dini məzmunundan boşaldır, zikri və ibadəti həqiqi mənasından uzaqlaşdırır və onu məqsədindən yayındırırlar. Bu səbəbdən belə alimlər “Allah bəndələrinin yolunu kəsən yolkəsənlər” adlandırılır. Çünki mənəviyyat insan üçün ən qiymətli sərvətdir və dünyapərəst, məsuliyyətsiz alimlər bu sərvəti insanların əlindən alaraq onları mənəvi yüksəlişdən məhrum edir, dinə ümid bağlamış insanların yolunu kəsir, onların həm dünyasını, həm də axirətini məhv edirlər. Həqiqətən, harada dünyəvi malı dinin mənəvi sərvəti ilə bir tutmaq mümkündür və necə ola bilər ki, maddi nemətlərin oğurlanması ilə din və mənəviyyatın oğurlanması eyni dərəcədə qəbul edilsin?! Məgər hər iki növ sərvəti talayanlar eyni mövqedədirmi və onların günahı, fəsadı bir ölçüdədirmi?! Peyğəmbər Əkrəm (s) din alimlərinin dünyapərəstliyini qınayaraq (halbuki onlar hər zaman və hər yerdə peyğəmbərlərin və imamların

nurani yolunun hidayətçiləri olmalıdırlar) belə buyurur: “Vay olsun o kəslərə ki, dini dünyaya çatmaq üçün vasitə edirlər. Onlar qoyun dərisinə bürünmüş canavarlar kimidirlər; dilləri baldan şirin, qəlbləri isə canavar kimidir...” Bu rəvayətdə diqqət çəkilən mühüm məqam budur ki, fəsada bulaşmış və məsuliyyətsiz alimlər dini öz haram arzularına çatmaq üçün ən əlverişli vasitə kimi istifadə edirlər. İlahi təlimlər ki, insanın maddi və mənəvi səadətinə aparan ən möhkəm dayaqlardır, onların əlində ən alçaq, ən zillət gətirən vasitəyə çevrilir; onlar dini, zalım və varlıların diqqətini qazanmaq, dünyəvi imkanlara çatmaq üçün bir alətə çevirirlər. Əgər bu insanlar dini tərk edib açıq-aşkar küfr yoluna getsəydilər, din üçün bu qədər təhlükə yaratmazdılar; çünki dinə qarşı açıq düşmənlik dinin mahiyyətini sarsıtmaz. Lakin ən böyük faciə budur ki, onlar dinə bürünərək, dini öz çirkin məqsədlərinə çatmaq üçün vasitə edir, ilahi təlimləri öz arzularına uyğun təhrif edir və bununla da dinin özünə ən ağır zərbəni vururlar.

İkinci mühüm məqam budur ki, dünyapərəst və zalım hakimiyyətlərə bağlı alimlər elə davranırlar ki, xalqın ayırt etmə gücünü əlindən alırlar. Onlar canavar kimidirlər, lakin özlərini qoyun kimi göstərirlər; yumşaq dilləri, şirin sözləri və aldadıcı görünüşləri ilə həm sadə insanları, həm də bəzi seçilmiş şəxsləri çaşdırır, onların düşüncə və dərk qabiliyyətini zəiflədirlər. Beləcə, özləri zalım güclərin qucağına düşdükləri kimi, xalqı da arxalarınca fəsad və həlakət yollarına sürükləyirlər; zalımlara yardım edir, onların çirkin əməllərinə yol açır və cəmiyyətin məhvini sürətləndirirlər.

Üçüncü və ən mühüm məqam isə budur ki, din alimlərinin dünyapərəstliyi və haram sərvət toplaması barədə Həzrət Əlinin (ə) öz oğlu İmam Həsənə (ə) etdiyi nəsihətlərdə çox açıq şəkildə xəbərdarlıq edilir. O buyurur: “Oğlum, necə olacaq ki, sən elə bir toplumun içində olacaqsan ki, onların alimi aldadıcı və zahirən bəzəkli, nəfsi isə şəhvətə tabe, dünyaya yapışmış bir kəsdir; onların sənə ən çox yaxın görünəni belə, əslində sənə qarşı fitnə hazırlayır, daim hiylə qurmaq üçün fürsət axtarır və dünya dalınca çırpınır...” Bu rəvayət dünyapərəst, məsuliyyətsiz alimlərin cəmiyyətin qəlbini dünyaya bağladığını, insanları maddi arzuların əsirinə çevirdiyini və onları mənəviyyatdan uzaqlaşdırdığını göstərir. Onlar öz ardıcılarını aparmaq üçün yan yollar, saxta istiqamətlər yaradır və xalqı həmin yollara yönəldirlər. Əgər biz Allahın möhkəm ipinə sarılmasaq,

hər an cəhənnəm uçurumlarına yuvarlanmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalırıq. Belə bir şəraitdə əgər hər birimiz Hüseynin qırmızı bayrağı altında və Aşura yolunun davamçıları sırasında dayanmasaq, haqq və batilin qarışdığı bu çətin dövrdə insanlara həqiqəti göstərməsək, dünyapərəst və haram yeyən alimləri - dinə qarşı gizli xəncər hazırlayanları - rüsvay etməsək, onda hər gün böyüyən və yeni yollar açan böyük bir münkərə boyun əymiş olarıq. Bu insanlar daim hiylə qurmaq və fəsad yaratmaq üçün çalışır, həm öz alçaq maddi arzularına çatır, həm də zalımları, din düşmənlərini hakimiyyətə gətirir və onların zülmünü davam etdirməsinə yardım edirlər.

Bu vəziyyətdə haqq öndərlərinin və şəhidlik yolunun rəhbərlərinin mövqeyi son dərəcə ağır, acılı və kədərli olur. Çünki dünyapərəst alimlər öz yanlış və insanlıqdan uzaq davranışları ilə onların zalımlara qarşı apardıqları mübarizəni çətinləşdirir, fitnələr və qarışıqlıqlar yaradaraq bir tərəfdən zalım gücləri gücləndirir, digər tərəfdən isə haqq cəbhəsini zəiflədir, xalqı aldadaraq onların din rəhbərlərinə yardım etməsinin qarşısını alırlar. Təəssüf ki, bu fəsadçı və zalım hakimiyyətə bağlı alimlər həm İmam Həsən Müctəbanın (ə), həm də İmam Hüseynin (ə) dövründə belə ağır və acı vəziyyətlər yaratdılar və bununla Bəni-Üməyyə zalımlarının hakimiyyət sütunlarını möhkəmləndirdilər.

Məsuliyyətsiz alimlərin bidətçilər qarşısında vəzifəsi

İmam Hüseynin (ə) “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” xütbəsində diqqət çəkilən ən mühüm mövzulardan biri İslamda bidət məsələsidir. İmam Hüseyn (ə) ictimai məsuliyyətdən qaçan din alimlərinə xitab edərək onları Allahın dinində bidət yaratmaqda — zalımların xeyrinə, mövcud vəziyyəti, yəni Bəni-Üməyyənin hakimiyyətini və onların zülm və fəsadını bəraətləndirmək üçün — ittiham edir. O, bu çirkin əməli İslama açıq xəyanət, zalımların güclənməsinə və cəmiyyətdə fəsad və təhlükəsizliyin yayılmasına səbəb olan böyük bir cinayət kimi təqdim edir. Bu bidətləri ortaya atan Bəni-Üməyyə idi; onlar İslamın hökmlərini öz şəxsi mənafeələrinə uyğun şəkildə təhrif edir, dini həqiqətləri alt-üst edirdilər. Zalımlara bağlı din alimlərinin rolu isə bu təhriflər qarşısında susmaq, mövcud vəziyyəti təsdiqləmək və xalqın zalım hakimlərə

qarşı sual və şübhə etməsinin qarşısını almaq idi. Bəni-Üməyyə də bu susqunluqdan son dərəcə məmnun idi; onlara bundan artıq heç nə lazım deyildi. Hətta lazım gəldikdə bu alimlər açıq şəkildə zalımları müdafiə edir, onların fəsadını bəraətləndirir və xalqı hər cür etirazdan çəkindirirdilər.

İmam Hüseyn (ə) bu bağlı alimlərə belə buyurur: “Siz ilahi hökmləri onların ixtiyarına buraxmısınız ki, şəhvət və qəzəblərinin tələb etdiyi hər nə varsa, onu icra etsinlər.” Bu qısa, lakin son dərəcə sərt ifadə ilə Seyyidüş-Şühəda (ə) dinini satan alimlərin böyük xəyanətini açıq şəkildə ifşa edir; onları ayılmağa, bu ağır yuxudan oyanmağa və ilahi hökmləri Bəni-Üməyyənin cinayətkar əllərinə təslim etməməyə çağırır. Çünki zalımlar bu hökmləri öz istəklərinə uyğun dəyişdirir, halal olanı haram, haram olanı halal edir, bidətlər vasitəsilə İslamı məzmundan boşaldır və həqiqi dinin yerinə saxta bir din qoyurdular.

Bidət - yəni dində əsas olmayan yeni bir fikir, yeni bir hökm və ya yeni bir yol icad etmək - İslamın bütün sahələrində (etiqadi, ibadi, siyasi, ictimai və əxlaqi) ən təhlükəli sapmalardan biridir. Çünki bidət dinin mahiyyətini dəyişdirir, ilahi məqsədləri unudulmağa məhkum edir və vəhyin həqiqətini boşaldır. Buna görə də hər dövrdə din alimləri bidətə qarşı mübarizə aparmaq, yanlış təfsirləri ifşa etmək, dini təmiz şəkildə xalqa çatdırmaq və onu hər cür təhrifdən qorumaqla məsuldurlar. Əgər alimlər bu vəzifəni yerinə yetirməsələr, din öz mahiyyətini itirər, ibadətlərin, siyasi və ictimai göstərişlərin fəlsəfəsi aradan qalxar, insanlar zahirdə dindar görünər, lakin əslində dindən uzaqlaşar və cəhəlat və azgınlıq yollarına düşürlər. Belə bir vəziyyətdə din yalnız ad olaraq qalar, zahiri görünüşü yaşasa da, batini tamamilə məhv olar. Bu isə kafirlərin və zalımların hakimiyyətini möhkəmləndirər; onlar özlərini Allahın nümayəndəsi və Peyğəmbərin (s) varisi kimi təqdim edərək İslam cəmiyyətinə hökm edirlər (necə ki, Bəni-Üməyyə belə etdi). Dində bidət və onun fəlakətli nəticələri İslam maarifində ən çox vurğulanan mövzulardandır; din rəhbərləri bu barədə çox danışmış, çox xəbərdarlıq etmiş və ümməti bu təhlükədən qorumağa çalışmışlar. Peyğəmbər Əkrəmin (s) sözlərində din alimlərinin hər dövrdə ən həyati vəzifələrindən biri bidətlə açıq və qəti şəkildə mübarizə aparmaq kimi təqdim edilmişdir. Rəsulullahdan (s) belə nəql olunur: “Hər əsrdə bu dinin yükünü ədalətli insanlar daşıyarlər; onlar batil düşüncəli şəxslərin təhriflərini, yalançıların uydurmalarını

və nadanların düzəltdiyi saxta şeyləri dindən uzaqlaşdırarlar; necə ki, əridilmiş dəmirin içindəki çirk və pas kənara atılır.” Bu hədis göstərir ki, Peyğəmbərin (s) fəaliyyəti yalnız dini təbliğ və ilahi hökmləri insanlara çatdırmaqdan ibarət deyildi; o, eyni zamanda dinin həqiqətini qorumaq, onun təmizliyini və saflığını təmin etmək üçün də böyük elmi mübarizə aparırdı. Buna görə də o, bu ağır məsuliyyəti özündən sonra məsum imamlara (ə) və pak, məsuliyyətli, vicdanlı din alimlərinə tapşırırdı ki, hər dövrdə İslamın saf təlimlərini qoruyub saxlasınlar və təhrif edənlərlə, bidət gətirənlərlə mübarizə aparsınlar. Bidət və təhriflə mübarizə o qədər incə və həssas bir məsələdir ki, Peyğəmbər (s) onu dəmirin çirkini əridib təmizləyən qızgın sobaya bənzətməmişdir. Yəni din alimləri elə bir gücə, elə bir istiliyə sahib olmalıdırlar ki, dinin həqiqətini təhdid edən hər cür təhrif və batili əridib yox etsinlər; İslamı hər cür əlavə və çirklənmədən təmizləyərək gələcək nəsillərə saf şəkildə çatdırsınlar.

Bidətlər ortaya çıxanda, fitnələr baş qaldıranda və İslamın həqiqəti təhrif təhlükəsi ilə üzləşəndə, məsuliyyətli və ayıq alimlər ayağa qalxmalı, yüksək şüur və cəsarətlə batil fikirlərin hücumuna qarşı dayanmalı, xalqın inkişaf və səadət yolunu bağlayan qaranlıq düşüncələri dağıtmalı, İslamın parlaq günəşinin qarşısına çəkilən şübhə buludlarını aradan qaldırmalıdırlar. Onlar dini təlimlərin nurunu siyasi, ictimai, əxlaqi, iqtisadi və mədəni sahələrdə parılatmalı və İslamın həyat bəxş edən yolunu insanların bütün maddi və mənəvi həyatına yaymalıdırlar. İmam Cavad (ə) dinə bağlı, pak və fədakar alimlərin ağır və müqəddəs vəzifəsini belə təsvir edir: “Allah -Təala hər peyğəmbərin ümmətində bir neçə alim qərar verər ki, azanları doğru yola gətirsinlər, xalqla birlikdə düşmənlərin əziyyətinə səbir etsinlər, ilahi çağırışa cavab versinlər və insanları Allaha dəvət etsinlər... Onlar Allahın kitabı ilə ölümləri dirildir, ilahi nurla korların gözünü açırlar. Nə qədər ki, İblisin öldürdüyü insanlar onların əli ilə dirilmişdir; nə qədər azmış və sərgərdan insanlar onların vasitəsilə hidayət olunmuşdur. Onlar Allah bəndələrinin həlak olmaması üçün öz qanlarını belə fəda edirlər...”

İki əsas xüsusiyyət — məsuliyyətli alimlərin bariz nişanəsi

Aydındır ki, din alimlərinin parlaq mövqeyi, yüksək məqamı və İslamın

onlara verdiyi dəyər onların göstərdiyi fədakarlıq və mübarizədən qaynaqlanır. Əgər alimlər yalnız ibadətə çəkilib bir küncdə otursaydılar, zikr və münacatla məşğul olub ümmətin ağır yükünü daşımaqdan qaçsaydılar, insanların əsarət və məhrumiyyətinə biganə qalsaydılar, nə bu qədər hörmətlə yad edilərdilər, nə də Allah dərgahında bu qədər yaxınlıq qazanardılar. Peyğəmbər Əkrəm (s) məsuliyyətli və fədakar alimlərin üstünlüyünü belə açıqlayır: “Alimin abiddən üstünlüyü yetmiş dərəcədir və hər dərəcə arasında yetmiş illik yol qədər məsafə vardır. Bunun səbəbi budur ki, şeytan insanlar üçün bidətlər yaradır, alim isə onları görüb qarşısını alır; abid isə yalnız ibadəti ilə məşğuldur, bidətləri görmür və tanımır.”

Bu hədisdə məsuliyyətli alimləri digərlərindən fərqləndirən iki əsas xüsusiyyət göstərilir:

a) Birinci xüsusiyyət — dərin baxış, ayıqlıq və bidətləri tanımaq bacarığı:

Alim dinə yönəlmiş təhrifləri, təhlükələri və sapmaları tanıyır; cəmiyyətin hansı yolla azdırıldığını görür və bu təhlükələri ayırd etmək gücünə malikdir.

b) İkinci xüsusiyyət — ilahi məsuliyyət hissi və bidətlə mübarizə iradəsi:

Alim yalnız tanımaqla kifayətlənmir; o, bidət gətirənlərin yaratdığı təhlükələrə qarşı dayanır, dini təhrif edənlərlə mübarizə aparır və İslamın məqsəd və hədəflərinin həyata keçməsinə mane olan bütün sapmaları aradan qaldırmağa çalışır.

Bunun qarşısında abid dayanır. O, ibadətlə məşğuldur, lakin ayıqlıq və dərin baxışa malik olmadığı üçün bidətləri tanıya bilmir, onların qarşısını almağa qadir olmur. O, yalnız özünü düşünür, öz nicatını arzulayır; halbuki məsuliyyətli alim cəmiyyətin nicatını düşünür, haqqı qorumaq üçün ayağa qalxır və cahillərin, nadanların sağdan-soldan gətirdiyi bidətlərə qarşı dayanır. Bidət və təhrifin yaratdığı təhlükələr o qədər böyükdür ki, alimlərin bu sahədəki səhlənkarlığı ölümcül nəticələr doğurur. Əgər alimlər bu ilahi vəzifədən qaçsalar, bidətləri görüb sussalar, dini düzgün

şəkildə açıqlamasalar və zalım hakimlərin təhriflərinə qarşı çıxmasalar, Allahın qəzəbinə düşər olar və nicatdan məhrum qalarlar. Peyğəmbər (s) buyurur: “Ümmətimdə bidətlər ortaya çıxanda alimin vəzifəsi elmini aşkar etməkdir; kim bunu etməzsə, Allahın lənəti onun üzərinə olsun.” İmam Hüseyin (ə) qiyam etdiyi cəmiyyətdəki alimlər də belə idilər. Ona görə də Seyyidüş-Şühəda (ə) onları sərt şəkildə xəbərdar edir, özlərinə qayıtmağa, məsuliyyətlərini dərk etməyə və Bəni-Ümyyənin yaratdığı bidətlərə qarşı ayağa qalxmağa çağırırdı. Lakin bu oyaniş fəryadı onların ağırlaşmış qulaqlarına çatmırdı; çünki onlar dünya malına, parıltılı sikkələrə, zalımların süfrəsinə və rəngarəng nemətlərinə möhkəm bağlanmışdılar və özləri də bilə-bilə dini dünyaya satmışdılar.

Ən təhlükəli fəsad

İmam Hüseyin (ə) “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” haqqında xütbəsinin dördüncü hissəsi, dünyaya aludə olmuş alimlərin Bəni-Ümyyəyə zalımlarının qucağında rahat yaşamasının və onların bu bağlılığının İslamın varlığını və müsəlman cəmiyyətini necə məhvə sürüklədiyinin ən acı nəticələrinə işarə edir. Seyyidüş-Şühəda (ə) cəmiyyəti bürümüş qan tökülmələrini, fəsadı, cinayətləri və hər tərəfə yayılmış zülmü məhz saray alimlərinin susqunluğunun nəticəsi kimi göstərir; çünki onlar Bəni-Ümyyənin cinayətkar əməlləri qarşısında susur, mövcud vəziyyəti bəraətləndirir və bununla zülmün davamına şərait yaradırdılar. İmam Hüseyin (ə) bu dünyapərəst və dinini dünyaya satan alimləri belə məzəmmət edir:

“Bilirsinizmi, bu qanları yerə tökən hansı əldir? Bilirsinizmi, bu qədər haqqı tapdalayan hansı ayaqlardır? Bilirsinizmi, bu qədər fəsad, cinayət və rüsvayçılıq hansı mənbədən qidalanır? Bunların hamısı sizdən — sizin titrək əllərinizdən, qaçan ayaqlarınızdan doğur. Sizin ölüm qorxunuz, sərvət və məqam hərisliyiniz, dünya ləzzətlərinə bağlılığınız insanları bu qara günə salmışdır. Sizin bu bir neçə günlük həyata bağlanmağınız zəif xalqları şəhətpərəst və şərir güclülərin caynağına atmışdır. Bir qövüm haqsız yerə sürgün edilir, bir qövüm öz yurdunda yaşamaq haqqından məhrum edilir. Bütün bu zülmələr sizdən doğur - sizin susqunluğunuzdan, səhlənkarlığınızdan, zəifliyinizdən, özünüzdü düşünməyinizdən və

yaxşılığa əmr, pislikdən çəkəndirmə vəzifəsini tərk etməyinizdən.”

İmam davam edir: “Görmürsünüzmü, bu insanlar xalqla nə edir? Onlar insanların malına, canına, namusuna necə hökm edirlər? Eşitmirsinizmi ki, bu tayfanın xətibləri minbərlərdə nə deyir və necə cəsarətlə İslamın əsaslarına qarşı çıxırlar, Allahdan da utanmırlar! Dünya onların ayağı altına sərilmişdir və onlar Allahın bəndələrinə zorla hökm edirlər, sanki insanlar onların satın alınmış kölələridir. Nə bir kəs haqqı deməyə cəsarət edir, nə də öz qanını və namusunu müdafiə etməyə gücü çatır. Bu alçaqlar xalq arasında hörmətli sayılır - halbuki nə başlanğıcı tanıyırlar, nə də axirətə inanırlar.”

İmam Hüseyn (ə) bu acı mənzərəni belə tamamlayır: “Bu vəziyyət təəccüblüdür, amma mən təəccüblənmirəm; çünki bu çirkin hakimiyyət mühiti belə bir durum yaratmışdır və alimlərin susqunluğu, agah insanların sükutu layiq olmayanları hakimiyyətə gətirmişdir. Bizim aramızda yalnız Allahın qadir hökmü hökm edə bilər və yalnız Onun qəzavəti bu ixtilaflara son qoyacaqdır.”

İslamın müqəddəs təlimlərində zalımlarla dostluq, yaxınlıq və əməkdaşlıq ən sərt şəkildə qınanmış, möminlər isə zalımlarla hər cür əlaqədən uzaq durmağa çağırılmışdır. Çünki zalımlarla oturub-durmaq, onlarla dostluq etmək və onlara yardım göstərmək, dinə qarşı aparılan mübarizəyə dəstək vermək, cəmiyyətdəki mənəviyyatın məhv edilməsinə yol açmaq deməkdir. Bu cür yaxınlıq zalımların cinayətkar əllərini açır, onların qətl, talan və məzlumların haqqını tapdalamaq kimi əməllərini daha da genişləndirir. Zalımların qanlı əllərinə dostluq əli uzadan hər kəs onların bütün fəsad və cinayətlərində şərikdir və zülmün davam etməsində əsas rol oynayır. Bu məsələdə din alimlərinin zalımlarla əlaqəsi daha təhlükəlidir; çünki onların yaratdığı fəsad, sırası insanları yaratdığı fəsadla müqayisə edilə bilməz. Alimlər Allahın dininin təmsilçiləri, Peyğəmbərin (s) varisləri sayılırlar və onların əsas vəzifəsi dinin saflığını qorumaq, ilahi hökmləri müdafiə etmək və dəyərləri yaşatmaqdır. Zalımların qucağına sığınmaq, onların süfrəsində oturmaq, hakimiyyətin kölgəsində yaşamaq dinin mövqeyini sarsıdır, ilahi həqiqətləri təhrif edir və İslamın yolunu azdırır. Axı İslam zümlə barışmaz, ədalət, azadlıq və təhlükəsizliyi zalım hakimiyyətlərin cinayətkar həyatı ilə bir araya gətirməz. İslamın mahiyyəti zalıma qarşı fasiləsiz mübarizədir və

məzlumların nicatı yalnız bu mübarizədən keçir. Zalımlar isə İslamın bu ədalət yönümlü mahiyyətinə görə dinə düşmənlər kimi qəbul edilir; çünki İslamın yaşaması onların haram mənfəətlərinin məhv olması deməkdir. Bu səbəbdən, pak və məsuliyyətli din alimləri İslamın həyata keçməsi üçün çalışmalı, zülmə qarşı dayanmalı, zalım hakimiyyətlərlə əməkdaşlıqdan uzaq durmalıdırlar. Belə olan halda, din alimlərinin zalımlara yardım etməsi necə qəbul oluna bilər?! Alimlərin zalımlarla hər cür əlaqəsi, onlara yardım göstərməsi, onların cinayətlərini bəraətləndirməsi dinə xəyanət və İslamın əsaslarını dağıtmaq deməkdir. Tarix boyu İslama ən ağır zərbəni məhz zalım hakimlərin qucağında oturan, dünyaya aludə olmuş, fəsada bulaşmış alimlər vurmuşdur. Onların xəyanəti heç bir başqa xəyanətlə müqayisə edilə bilməz. Əgər zalımlar din adı ilə dinə zərbə vurmuş, ilahi hökmləri təhrif etmiş, halal və haramı dəyişdirmişlərsə, bunun əsas səbəbkarı məhz bu satılmış alimlər olmuşdur. Əgər bu dünyapərəst, dinini satan alimlər olmasaydı, zalım hakimlər heç vaxt bu qədər asanlıqla dini oyuncuğa çevirə bilməz, ilahi qanunları öz maraqlarına uyğun təhrif edə bilməz, xalqın ağzına susqunluq qılıfı vura bilməz və azadlıq istəyənləri qılıncdan keçirə bilməzdilər. Hüseyni (ə) baxışda “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in ruhu bunu tələb edir ki, əgər din alimlərinin fədakarlıqları, əzabları və sədaqəti unudularsa, zalımlarla bir süfrədə oturmaq, onlara yardım etmək böyük bir günah və Allahın qəzəbinə səbəb olan bir xəyanət sayılır. Zalımlara yardım iki formada olur: Birinci növ rəvayətlər bütün müsəlmanlara xitab edir və zalımlara hər cür yardım və yaxınlığı tamamilə rədd edir; ikinci növ isə xüsusilə din alimlərinə yönəlmişdir və onları zalım sultanlarla oturub-durmaqdan, onlara yardım göstərməkdən qəti şəkildə çəkindirir. Əvvəlcə ümumi və hər kəsə aid olan göstərişlərə nəzər salaq, sonra isə xüsusi olaraq alimlərə ünvanlanan xəbərdarlıqları araşdıraq. Peyğəmbər Əkrəmdən (s) belə nəql olunur: “Padşahların saraylarından və onların ətrafından uzaq durun; çünki bu qapılara ən yaxın olanınız Allahdan ən uzaq olanınızdır. Kim Allahı qoyub zalım sultanı seçərsə, Allah ondan təqvanı alar və onu sərgərdan edir.” Bu göstəriş bütün müsəlmanları zalım hakimlərin saraylarından, onların ətrafından və köməkçilərindən uzaq durmağa çağırır və belə bir yaxınlığın üç ağır nəticəsini bildirir: birincisi, zalımlara yaxınlaşmaq Allahdan uzaqlaşmaq deməkdir; insan zalıma nə qədər yaxınlaşsa, Allahın rəhmətindən bir o qədər uzaq düşər və axirəti üçün yalnız qəzəb və əzab hazırlayar.

İkincisi, zalımlarla əlaqə insanın qəlbindən təqvanı çıxarar, onu Allahla ünsiyyətdən məhrum edir və mənəvi yüksəlişdən uzaq salar. Üçüncüsü, zalımlarla yaxınlıq insanı sərgərdan və çaşqın edir; o, həm dünyasını, həm axirətini itirər, günah və zillət bataqlığında elə batar ki, artıq qurtuluş yolu tapmaz və ömrünü cəhalət və peşmanlıq içində keçirər. Başqa bir rəvayətdə Rəsulullah (s) belə buyurur: “Qiyamət günü nida ediləcək: Zalımlar və zalımlara yardım edənlər haradadır? Yəni onların mürəkkəb qabına qələm batıran kəs, və ya bir dəfə onların tərəfindən çıxış edən hər kəs — hamısını zalımlarla birlikdə gətirin.” Burada sadalanan kiçik misallar yalnız nümunədir; məqsəd isə zalımlara edilən hər cür yardımın, kiçik və ya böyük olmasından asılı olmayaraq, günah və zülm sayıldığını göstərməkdir. Zalıma yardım etmək, onun gücünü artırmaq, onun zülmünü genişləndirmək deməkdir və belə insanlar zalımlarla birlikdə cəzalandırılacaqlar. Üçüncü rəvayətdə Peyğəmbər (s) buyurur: “Kim bir zalım sultanı Allahı qəzəbləndirən bir şeylə razı salsa, İslamdan çıxmış olar.” Bu xəbərdarlıq göstərir ki, zalımlarla əməkdaşlıq o qədər təhlükəlidir ki, insanı dinin ruhundan uzaqlaşdırır. Zalıma yardım edən şəxs həm Allahın əmrlərini tapdalamış olur, həm də öz ibadətini mənasız edir. Necə ola bilər ki, bir insan zalımın cinayətlərinə əl versin, onun zülmünü gücləndirsin, sonra da Allah qarşısında səcdəyə qapansın və nicat istəsin? Zalımlarla oturub-durmaq, onlara yardım etmək — dinin inkarı və Allahın bəndəliyindən çıxmaq deməkdir. Bu rəvayətlər və bu mövzuda gəlmiş çoxsaylı digər xəbərdarlıqlar müsəlmanları zalım hakimlərin saraylarından, onların ətrafından və yardımından qəti şəkildə uzaq durmağa çağırır. Bu əməl böyük günah, ağır rəzilət və mənəvi fəlakət sayılır. Bunun əksinə olaraq, zalımlardan uzaq durmaq, onlara yardım etməmək böyük bir əxlaqi dəyər kimi təqdim edilir və bu vəzifəni yerinə yetirənlər ümmətin ən fəzilətli insanları adlandırılır.

Məsuliyyətsiz din alimləri

Din alimləri cəmiyyətdə xüsusi mövqeyə və təsirə malik olduqları üçün onların davranışı və mövqeləri son dərəcə həlledicidir; xalqın taleyi çox vaxt onların əməli ilə formalaşır. Necə ki, bu zümrənin gözəl davranışları, doğru mövqeləri və Allahın razılığına uyğun addımları cəmiyyət üçün

həyatverici və qurucudur, eləcə də onların yanlış addımları, qeyri-şəri mövqeləri və məsuliyyətsiz davranışları dinin cəmiyyətdə zəifləməsinə və durğunluğa səbəb olur. Əgər alimlər və bütün müsəlmanlar “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in dəyərini öz varlıqlarında sabit bir xüsusiyyətə çevirə bilsələr, o zaman cəmiyyət ədalətlə dolu olar və heç bir yerdə zülm, haqsızlıq və dəyərsizlik baş verməz; hər kəs dini və əxlaqi dəyərləri ən yüksək səviyyədə qoruyar. Qeyri-məsuliyyətli din alimlərinin ən təhlükəli davranışlarından biri zalım hakimlərlə əlaqə qurmaqdır. Bu yanlış addım alimləri İslamın onlara verdiyi yüksək məqamdan endirir və onları dinin yolunu kəsən, ilahi hökmlərlə mübarizə aparan zalımların sırasına daxil edir. İslam təlimlərində alimlərin zalımlarla əlaqəsi və onlara yardım etməsi xüsusi şəkildə qadağan edilmişdir. İmam Sadiqdən (ə) nəql olunur ki, Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: “Fəqiqlər dünyaya girmədikcə peyğəmbərlərin əmanətdarlarıdır.” Soruşdular: “Ey Allahın Rəsulu, onların dünyaya girməsi necə olur?” Buyurdu: “Sultanlara tabe olmaqla.” Bu rəvayətə görə zalım hakimlərin ardınca getmək və onların yolunu davam etdirmək dünyapərəstliyin ən açıq nümunəsidir. Zalımlar maddi cazibələr (vəzifə, şöhrət, sərvət, lüks və dünya bər-bəzəyi) ilə zəif iradəli alimləri tələyə salır, onları dinlərini dünyaya satmağa vadar edir və nəticədə bu alimlər öz ibadətlərinin də bərəkətini yandırır küllə edirlər. Alimlər zalım hakimlərin tələsinə düşdükdə və onlara yardım etməyə başladığında, din böyük təhlükə ilə üz-üzə qalır. Belə bir vəziyyətdə müsəlmanlar ayıq və aqah olmalı, haqqı batıldən, doğru davranışı yanlışdan ayırmağı bacarmalı, saleh alimlə fasiq alimi tanımalı və məsuliyyətsiz alimləri cəmiyyətdən uzaqlaşdırmalıdır. Xalq alimlərin davranışlarını diqqətlə izləməli, saleh və fədakar alimləri dəstəkləməli, fasiq və dünyapərəst alimləri isə rədd etməlidir. Bu, İslamın açıq göstərişidir və cəmiyyət bu ayıqlığı qoruduğu müddətcə din satqınlarının hakimiyyətə gəlməsi mümkün olmaz, din onların xəyanətindən zərər görməz və cəmiyyət həmişə ixtlaslı, mübariz və fədakar alimlərin bərəkətindən faydalanar. Peyğəmbər (s) başqa bir rəvayətdə zalım hakimlərlə əlaqə quran alimləri belə xəbərdar edir: “Kim zalım bir hökmdarın hakimiyyətində qəzavət vəzifəsini qəbul edərsə və ya bu işdə onlara yardım göstərsə, ölüm mələyi onun yanına gəldikdə ona belə deyilər: Allahın lənəti və cəhənnəm odu ilə müjdələn — nə pis yerdir o!” Bu xəbərdarlıq göstərir ki, zalım hakimiyyətin məhkəməsində

yer almaq xüsusilə təhlükəlidir; çünki bu vəzifə insanların canı, malı, namusu və abırı üzərində hökm vermək deməkdir. Əgər bu vəzifə fasiq və dünyapərəst alimlərin əlinə düşərsə, onlar zalım hakimlərin istəklərinə uyğun hökm verər, məzlumların haqqını tapdalar və cəmiyyətdə fəsad, zülm və cinayətin yayılmasına səbəb olarlar. Belə alimlərin aqibəti isə ilahi əzabdır; ölüm anında mələklər onlara Allahın lənəti və cəhənnəm əzabı ilə “müjdə” verərlər.

Məsuliyyətsiz alimlərin təhlükəsi haqqında üç mühüm məqam

Rəvayətlərdə və imamların kəlamlarında bəzi fasiq və zalım hakimlərin qucağına düşmüş alimlərə işarə edilmiş və onların rüsvayçı davranışları sərt şəkildə qınanmışdır. İmam Zeynüləbidin (ə) Bəni-Üməyyə sarayının fəqihlərindən birinə məktub yazaraq onu danlayır, əməlindəki böyük təhlükəni xatırladır və bu xəyanətin nə qədər ağır nəticələr doğurduğunu ona bildirir. Bu məktub zalım hakimlərin alimlərdən necə sui-istifadə etdiyini və “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər” baxımından bu xəyanətin nə qədər dağıdıcı olduğunu gözəl şəkildə göstərir. İmam Səccad (ə) Məhəmməd ibn Müslim Zöhridən belə soruşur: “Bax gör, sabah Allahın hüsurunda duranda necə bir insan olacaqsan. Elə güman etmə ki, Allah sənin üzrünü qəbul edəcək və günahını bağışlayacaq. Əsla, əsla belə olmayacaq. Allah Quranda alimlərdən əhd almışdır ki, Onun dinini xalqa açıqlasınlar və gizlətməsinlər. Bil ki, sənin gizlətdiyin ən kiçik şey və daşdığıın ən yüngül yük budur ki, zalımın narahat qəlbini aramlığa çevirmisən, onun azğınlıq yolunu ona asanlaşdırmısan və bunu ona yaxınlaşmaqla, dəvətini qəbul etməklə etmisən. Mən qorxuram ki, qiyamət günü bu günahla xəyanətkarların sırasında dayanacaqsan və səndən soruşulacaq: aldığıın şeyləri niyə aldın, zalımların zülmünə niyə yardım etdin, sənə aid olmayanı niyə qəbul etdin, haqqı heç kimə verməyən birinə niyə yaxınlaşdın, o səni özünə yaxınlaşdıranda niyə batilin qarşısını almadın, niyə Allahın düşməni ilə dost oldun? Zalımlar səni əməkdaşlığa çağıranda səni öz zülm dəyirmanlarının oxuna çevirmədilərmi? Sən onların üzərindən keçdiyi körpü olmadınmi? Sən onların hiylələrini bəraətləndirmədinmi? Addım-addım onların ardınca getmədinmi? Onlar

sənin vasitənlə alimləri şübhəyə saldılar və nadanların qəlbini özlərinə cəlb etdilər. Zalımların ən yaxın və güclü köməkçiləri belə, sənin onlar üçün etdiyini etmədilər. Sən həm xəlvətdə, həm aşkar şəkildə onların dayağı oldun. Bil ki, onların sənə verdiyi şey, səndən aldıklarının yanında heç nədir. Sənin üçün abad etdikləri şey, sənin üçün xarab etdiklərinin yanında çox kiçikdir. Öz halına bax, çünki sənin halına heç kim baxmayacaq. Hesabını elə apar ki, sanki sorğu-sual altındasan. Mən çox qorxuram ki, sən Allahın kitabında buyurduğu o kəslərdən olasan: ‘Onlardan sonra elə bir nəsil gəldi ki, Kitabı miras aldı, dünyanın az bir malını alıb “biz bağışlanacağıq” dedilər...’ Sən insanların sənə verdiyi mövqedən və onların sənə olan etimadından sui-istifadə etdin. Onlar sənin sözünə əməl edirdilər; sən halal desəydin halal bilirdilər, haram desəydin haram sayırdılar. Bu mövqe sənin özünə görə deyildi; bu, insanların sənin dünyapərəstliyinə aldanması, alimlərin aradan getməsi və cəhələtin həm sənə, həm onlara hakim olması idi. İndi isə əlində olanı burax və o saleh insanlara qoşul ki, cırıq paltarları ilə torpağa tapşırıldılar, açıqdan qarınları bellərinə yapışmışdı, Allahla aralarında heç bir pərdə yox idi, dünya onları aldatmadı və onlar da dünyanın aldatmasına uymadılar. Əgər dünya səni (bu yaşda, bu elm və mövqedə, ölümün bu qədər yaxın olduğu halda) belə aldadırsa, bəs gənc, təcrübəsiz, zəif düşüncəli birini necə məhv edər? İnnə lilləh və innə iləyhi raciun. Biz kimə pənah aparaq, kimdən təsəlli tapaq? Sənin bizə vurduğun yaraları yalnız Allaha şikayət edirik.” Bu məktubun hər cümləsi dərs və ibrətlə doludur və alimlərin zalımlarla əlaqəsinin nə qədər ağır nəticələr doğurduğunu açıq şəkildə göstərir. Bu böyük həqiqətlərdən üç mühüm nəticə çıxır:

a) Zalımlar saraya yol tapmış məsuliyyətsiz alimləri öz zülm dəyirmanlarının oxuna çevirir və onların vasitəsilə istədikləri qədər zülm və cinayət törədirlər; belə alimlər zalımın əlində ən təhlükəli alətə çevrilir. Bu cür alimlər zülmün qarşısını almaq əvəzinə, onu bəraətləndirir, cəmiyyətin gözündə zalımları haqlı göstərir və bununla həm haqq cəbhəsini zəiflədir, həm də batilin gücünü artırırlar. Bu alimlər cəmiyyətdəki insanların qəlbini azdırır, nadanları zalımlara tərəf çəkir, haqqı batil, batili haqq kimi göstərir və bununla həm özlərini, həm də cəmiyyəti məhvə sürükləyirlər. Yəni fəsiq alimlərin zalım hakimiyyətlərdəki rolu əsaslı və mərkəzidir; o qədər ki, zalımlar

və cinayətkarlar istədikləri hər bir zülmü, fəsadı və cinayəti onların vasitəsilə həyata keçirir və qarşılarına çıxan bütün maneələri, bu alimlərin xalq arasında qazandıqları saxta nüfuz sayəsində asanlıqla aradan qaldırırlar. Onlar hər bir zülmü və cinayəti bu alimlərin dili ilə haqlı və məqbul göstərilir.

b) Zalımlara bağlı alimlər, sanki möhkəm və etibarlı bir körpü kimi, zalımların təhlükəsiz və rahat şəkildə keçməsi üçün vasitəyə çevrilirlər. Bu körpü onların günahsız insanların canına, malına, namusuna və abırına əl uzatmasına imkan yaradır, zalımların məzlumların həyatına hücum etməsi üçün bütün maneələri aradan qaldırır və onların xalq üzərində tam hakimiyyət qurmasına şərait yaradır. Körpü yalnız o zaman qurulur ki, insanla məqsədi arasında keçilməsi mümkün olmayan dərin bir uçurum olsun və hər addım atmaq ölüm və məhv təhlükəsi yaratsın. Belə bir vəziyyətdə yeganə çıxış yolu möhkəm bir körpü salmaqdır. Zalımların sarayında bu körpünü məhz fasiq alimlər yaradır; öz düşüncələri, qələmləri və sözləri ilə zalımların keçid yoluna çevrilir, onların bütün cinayət və fəsadlarını həyata keçirmələri üçün şərait yaradırlar.

c) Fasiq din alimləri zalım sultanların azgınlığa sürətlə yuvarlanması üçün vasitəyə çevrilirlər və onları cəhalət və sərgərdanlıq uçurumuna daha da yaxınlaşdırırlar. Zalımların ən böyük azgınlıqlarından biri özlərini haqlı bilmələri və cinayət, qətl və zülmü özlərinə “haqq” saymalarıdır. Onlar özlərini hakimiyyətə layiq görür, xalqın canı və malı üzərində hökmranlığı özlərinin təbii haqqı hesab edirlər; sanki dünyaya yalnız hökm etmək üçün gəlmişlər. Eyni zamanda, məzlum və günahsız insanları daim günahkar sayır, onların hər bir etirazını, narazılığını və müdafiəsini “cinayət” kimi qiymətləndirirlər. Bu şeytani düşüncə zalımlara bağlı alimlərin xəyanətinin nəticəsidir. Çünki bu fasiq alimlər öz təhrif və təvil oyunları ilə zalım sultanlara elə bir uydurma məqam və haqlıq hissi təlqin edirlər ki, onlar xalq üzərində hökmranlığı özlərinin təbii haqqı bilirlər. Onlara belə başa salırlar ki, xalqın hər bir etirazı “fitnə”dir və sarsıdılmalıdır. Beləcə, fasiq alimlər zalım sultanların azgınlıq yolunda sürətlə irəliləməsi üçün nərdivana çevrilir və bu nərdivanın pillələri asanlıqla qalxılır;

nəticədə bütün yanlış və insanlıqdan uzaq məqsədlər həyata keçir.

Nəhy edənlərin və yaxşılığa çağıranların mühüm rolu

Aşura kimi möhtəşəm bir mədəniyyətin necə olub da yalnız müəyyən bir dövrdə baş vermiş tarixi hadisə kimi qəbul edilə bilməyəcəyini anlamaq üçün onun ruhunu, təsirini və davamlılığını dərk etmək lazımdır. Aşura elə bir mədəniyyətdir ki, Əhli-beyt aşıqlarının damarlarında qan kimi axır, onların ruhunda daim coşqu yaradır və tarix boyu ən böyük hadisələrin əsas ilham mənbəyi olmuşdur. Aşuranın böyüklüyünü dərk etdikdə, “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in əsl missiyası da aydın olur. Bu mədəniyyətin cəmiyyətdə doğru şəkildə təcəlli etməsi üçün onun daşıyıcıları olan amil və nəhy edənlərin rolu son dərəcə həssas, şərəfli və məsuliyyətlidir. Çünki belə bir mədəniyyətin qəbul edilməsi üçün əvvəlcə qəlbə sarsılmaz iman və inam olmalıdır; əks halda bu mədəniyyəti təbliğ etmək faydasız və nəticəsiz qalar. Aşura mədəniyyətinin dirçəlişi yalnız o zaman mümkündür ki, bu mədəniyyətə xidmət edənlərin inancı, səmimiyyəti və məsuliyyət hissi birləşsin və onların fədakar səyləri ilə bu mədəniyyət cəmiyyətdə canlı, ədalət yönümlü və hərəkətverici bir gücə çevrilsin. Bu üç amil bir araya gəlmədikcə, nə Aşuranın böyüklüyünə layiq nəticə əldə edilər, nə də bu mədəniyyət insanların ruhuna doğru şəkildə hopar. Kərbəla hadisəsini və Aşura mədəniyyətini təhrif etmədən, zəiflətmədən, mahiyyətini itirmədən təqdim etmək üçün hər cür səhlənkarlıqdan uzaq durmaq lazımdır. Aşuranı yalnız tarixi bir hadisə kimi görmək, onu zaman və məkanla məhdudlaşdırmaq, bu böyük hərəkətin ruhunu öldürmək deməkdir. Aşura və Hüseyni hərəkəti bir axın, bir ruh, bir mədəniyyət və bir həyat tərzidir. Bu günün cəmiyyətində Aşura mədəniyyətinin təsirini dərk etmək üçün onu dayanmadan hərəkət edən, insanın inancına, əxlaqına və həyatına yön verən bir dəyər kimi tanımaq lazımdır. Amil və nəhy edənlərin qəlblərdə yaratdığı bu dəyər sayəsində Aşura yalnız bir günün hadisəsi deyil, bütün zamanlara yayılan bir məktəbə çevrilir. Çünki İmam Hüseynin (ə) şəhadəti yalnız bir son deyildi; əksinə, şəhadət Aşura karvanının yeni bir başlanğıcı idi — fədakarlığın, ədalətin, azadlığın və haqq uğrunda mübarizənin yayılması üçün başlanğıc. Dünyada hansı mədəniyyət var

ki, sözlə deyil, qanla, hərəkətlə, fədakarlıqla yazılsın və əsrlər keçsə də hələ də milyonlarla insanın ruhunu oyatsın? Əgər Aşuranı yalnız İmam Hüseynin (ə) şəhadətinin xatirəsi kimi görsək və hər il yalnız onun üçün ağlamaqla kifayətlənsək, onda Aşuranın mahiyyətini, ruhunu və əsl məqsədini dərk etməmiş olarıq. Aşuranın varlıq səbəbini anlamaq üçün onun əsasında duran “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”i dərk etmək lazımdır. Bu iki ilahi prinsip Aşuranın təməli, ruhu və davamlılığının səbəbidir. Əgər Aşura olmasaydı, nə bu qədər fədakar əmil yetişərdi, nə də bu qədər cəsur nəhy edənlər zülmə qarşı dayanardı. Əgər İmam Hüseynin (ə) “Mən cəddimin dinini islah etmək üçün qiyam etmişəm” kəlamı olmasaydı, nə Aşura qalardı, nə Kərbəla, nə Hüseyn (ə), nə də Əhli-beytin (ə) əsirlik məktəbi tarixdə bu qədər parlaq şəkildə görünərdi. Aşura İslamın ən parlaq incisidir və bu inci yalnız “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”lə parlayır.

İzzətimizin Hüseyni hərəkətdən asılı olması

Bizim izzətimiz, ucalığımız və kimliyimiz Hüseyni hərəkətlə bağlıdır. Hər kəsin Aşuraya və Hüseyni qiyama qarşı bir borcu var və hər kəs öz gücü və imkanına uyğun şəkildə bu borcu ödəməyə məsuldur. Əgər əmr edənlərin və nəhy edənlərin qəlbində bu yolun həqiqətinə dair sarsılmaz bir inam və qəlbi iman formalaşmasa və dini inanc və tanıma ilə bu yola bağlılıq və məsuliyyət düzgün şəkildə birləşməsə, ortaya çıxan şey bu böyük mədəniyyətin yalnız naqis, yarımçıq və ruhsuz bir təsviri olacaq; nə hədəflərə çata biləcəyik, nə də xalqın ruhunu oyadan bir nəticə əldə edəcəyik, əksinə, yalnız insanların zəhnini və ruhunu uyuşduran bir təsir doğuracağıq. Halbuki artıq onilliklərdir ki, İran İslam xalqının möhtəşəm inqilabından, səkkiz illik qanlı və ağır müdafiə savaşından və əziz İslamın qələbəsidən keçmişik; bu xalq bütün bunları peyğəmbərsayağı rəhbərliyi ilə İmam Xomeyni (r.ə) və sonra onun ləyaqətli və böyük davamçısı Şəhid İmam Həzrət Ayətullah Seyyid Əli Xameneinin (r.ə) rəhbərliyi altında yaşamış və dadmışdır. Bu təcrübələr göstərir ki, Aşura əsasında proqram qurmaqda yenidən düşünməyə və baxışlarımızı təzələməyə ehtiyac var. Yalnız Məhərrəmin on günü, Tasua və Aşura günlərində bu mədəniyyəti diriltməyə çalışmaq, şübhəsiz ki, layiqli bir nəticəyə çata bilməyəcəyik.

Aşuranın varlıq fəlsəfəsi o qədər böyükdür ki, onu təkcə belə üsullarla, sırf zahirdə dini və inqilabi bir hərəkət kimi xalqa tanıtmayaraq kifayət etməz. Aşuranın fəlsəfəsi tarixdə müəyyən bir nöqtədən başlayır, amma orada qalmır, daim davam edir. Yalnız onun tarixi görünüşündən danışmaqla, dinləyicinin şüurunda lazımi oyanış və öncədən xəbərdarlıq yaratmaq mümkün deyil. Bu hərəkətin təsirlərini insanların qəlbində və ruhunda axtarmaq lazımdır və onu elə bir xüsusiyyət kimi xatırlatmaq gərəkdir ki, sanki xalqla birgə doğulmuş, onunla həmyaş olmuşdur. Çünki təkcə bu dövr deyil, bütün əsrlər, bütün zamanlar və bütün məkanlar Aşuraya və Kərbəlada baş vermiş Hüseyni hərəkətin qarşısında borcludur.

İmam Hüseyn – Əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin böyük müdafiəçisi

Əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin Aşura qiyamında və Hüseyni hərəkətdə tutduğu mövqe, şəhadət fəlsəfəsində öz varlığını tamamilə Allah yolunda fəda edən şəhidlərin böyük rəhbərinin ən əsas və mərkəzi təlimlərindən biridir. Bu ilahi prinsip, Peyğəmbərin (s) sünnəsini diriltmək və İslamın mahiyyətini qorumaq üçün Hüseyni qiyamın özəyində dayanır və şüaləlik də məhz bu əsas prinsip ətrafında zalımlarla və ədalətsiz hakimlərlə mübarizə apararaq formalaşmış və möhkəmlənmişdir. Bu uca mövqe, vəhy dininin davamlılığını təmin edən ən güclü dayaqlardan biri olmuş və Peyğəmbər (s) mirasının tarix boyunca canlı qalmasına səbəb olmuşdur. Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər, imamət və vilayətin varlığında ona görə ən doğru və münasib davam yoludur ki, Allah müsəlmanlara səadətə aparan yüksəliş yolunu məhz bu xətt üzrə müəyyən etmişdir. Peyğəmbər (s) ömrünün son ilində, Vida Həccindən qayıdarkən Allahın əmri ilə imamət və vilayəti öz əmr be-məruf yolunun davamı kimi elan etdi və özündən sonra Allahın seçdiyi canişinlərinə — Əhli-beyt imamlarına — tapşırırdı ki, heç vaxt yaxşılıqları yaymaqdan və pisliliklərin qarşısını almaqdan əl çəkməsinlər, hətta bu yol onları şəhadətə aparsa belə. Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər neməti, Allah tərəfindən Peyğəmbərlə (s) davam etdirildi və bütün imamlar (ə) bir-birinin ardınca bu ilahi vəzifə üçün təyin olundular. Onlar hamısı bu yolda ayağa qalxdılar və on birinci imama qədər hər biri ömrünün sonunda ən alçaq

münkər sahiblərinin əli ilə şəhadətə çatdı. İmamət və vilayət ən uca “məruf” olaraq ən alçaq “münkər”lərin qarşısında dayananda, İslamın doğru yolu müəyyən edildi və ümmətin hidayət və rəhbərliyi Allah tərəfindən təyin olunmuş imamlara tapşırıldı. Hər bir imam öz dövründə əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin uca mövqeyini qorumaq üçün çalışdı və Allahın onlara həvalə etdiyi hidayət və dinin qorunması vəzifəsini yerinə yetirdi. İmamların nəzərində yaxşılıqları uca tutmaq İslamın təməl daşındır və əmr be-məruf və nəhy əz-münkər insan cəmiyyətlərinin əsas sütunlarındanır. Onun əhəmiyyəti o qədər böyükdür ki, dinin bütün digər sahələri də ondan təsirlənir. Məsumların nəzərinə görə bir çox ibadət və dini hökmlər yalnız əmr be-məruf və nəhy əz-münkərlə, vilayət və imamətlə birlikdə öz həqiqi mənasını tapır və müsəlmanların dini həyatı bu prinsipin mərkəzində formalaşır. Əgər müsəlmanların dini davranışı bu prinsip ətrafında qurulmasa, nə dini həyat öz həqiqi mahiyyətini tapar, nə də Allahın istədiyi dəyərə yüksələr. Əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin bu fundamental əhəmiyyəti səbəbindən imamlar bütün hallarda bu xəttin davamı üçün çalışmış və ona edilən hər cür təcavüzə qarşı dayanmışlar. Peyğəmbərdən (s) sonra İslamın ilk dövrləri imamların “məruf”a edilən hücumlara qarşı mübarizəsi ilə doludur. Hər bir imam öz dövrünün şəraitinə uyğun şəkildə bu hücumların qarşısında dayanmış və Məhəmmədi şəriəti qorumuşdur. Müaviyə və oğlu Yezidin hakimiyyəti isə ən böyük “məruf”lara edilən hücum baxımından İslamın ən faciəli dövrlərindən biri idi. Bu dövr Əhli-beytin (ə) hörmətinin tapdanması, onların haqqına ən ağır zülmərin edilməsi və ən dəhşətli münkərlərin yayılması ilə yadda qaldı. Onlar bütün təbliğat və mədəni imkanlarını Əhli-beytin (ə) məqamını alçaltmağa sərf etdilər. Bu dəhşətli münkərin nəticəsi o oldu ki, hicri 61-ci ilin Aşurasında Əhli-beyt (ə) ən ağır şəkildə qətlə yetirildi, cəmiyyət isə bu faciə qarşısında demək olar ki, heç bir həssaslıq göstərmədi. Allahın ən pak və müqəddəs bəndələri ya şəhid edildi, ya da əsir alındı. Əhli-beytin (ə) haqqının tapdanması və onların hörmətinin pozulması Müaviyə və Yezidin hakimiyyəti dövründə ən çirkin şəkildə baş verdi və bu böyük münkər cəmiyyətin simasını qara və kədərli etdi. İmam Hüseynin (ə) imaməti dövründə siyasi cəmiyyət, hakim təbəqə və onların tərəfdarları İslam tarixinin ən böyük münkərini törətdilər və Əhli-beytə qarşı zülmü ən yüksək həddə çatdırdılar. İmam Hüseyn (ə) bu böyük münkəri aradan qaldırmaq, İslam

cəmiyyətini təmizləmək və dini münkərlərin çirkinliyindən xilas etmək üçün cəsarətlə ayağa qalxdı və bu yol uğrunda öz qanını, ailəsinin və səhabələrinin ən seçilmişlərini fəda etdi. Bu gün isə hər bir müsəlmanın vəzifəsidir ki, imamların bizə əmanət qoyduğu “məruf” dəyərlərini qorusun, münkərlərin və onların yayılmasına çalışanların qarşısında dayansın və öz bədənini belə bir sədd kimi ortaya qoysun. Biz gərək Zəhranın (s) Yusifinin intizarında, Həydərin qılıncının ruhu ilə, Qurana sığınaraq daim dua edək və yalvaraq ki, Allah Zəhranın (s) hörmətinə, Kərbəla şəhidlərinin izzətinə, İmam Həsənin (ə) qəlbi parçalayan kədərinə, Zeynəbin (s) əyilmiş belinə və Əbülfəzl Abbasın (ə) kəsilmiş mübarək əllərinə and verib mövlamızın zühurunu tezləşdirsin ki, Kərbəla şəhidlərinin və bütün imamların qanının intiqamı, bu günün zalımlarından da alınsın və biz də o böyük yol yoldaşı ilə birlikdə şəhadət şərbətini içib Allahın cənnətinə doğru pərvaz edənlərdən olaq.

Nəticə

Məqalənin müxtəlif bölmələrində dəfələrlə vurğulandığı kimi, Aşura qiyamında əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin mövqeyi son dərəcə uca və həlledicidir. Bu gün bütün müsəlmanlar, xüsusilə də şiələr yaxşı bilirlər ki, Hüseyini hərəkətin arxasında dayanan ən möhkəm dayaqlardan biri məhz bu iki ilahi prinsip olmuş və həmişə də belə qalacaq. Elə bu böyük prinsip idi ki, şəhidlərin rəhbəri Hüseyin ibn Əli (ə) əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin adını uca tutmaq üçün öz qanından, övladlarından və ən sədaqətli səhabələrindən keçdi. Hüseyin ibn Əli (ə) hər bir dini əməli və vəzifəni cəmiyyətlərdə əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin həyata keçirilməsi kimi görürdü. Məhz bu ilahi vəzifələr idi ki, Aşura kimi böyük və ağırlı hadisəni doğurdu və bir yarım günün içində İmam Hüseyin (ə) və səhabələrinin şəhadəti ilə nəticələndi. Lakin bu şəhadət zahirdə batdı görünə də, əslində yüzlərlə, milyonlarla Aşura günəşi doğurdu və hər bir hərəkətin, hər bir inqilabın qəlbində əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin ruhunu yerləşdirdi və qələbəsinə təmin etdi. Hüseyin ibn Əli (ə) Kərbəladə elə bir izzət və şərəf nümayiş etdirdi ki, ilk addımdan etibarən məsuliyyətsiz alimlərin bidətlərinə, zalım hakimlərlə əlaqənin təhlükələrinə qarşı xəbərdarlıq etdi və bunu təkcə sözlə deyil,

iki sədaqətli səhabəsi ilə birlikdə meydanda sübut etdi. O, Aşuranın ən gözəl mənzərəsini bütün ilahi dinlər üçün canlı bir dərsə çevirdi. Hüseyn ibn Əli (ə) özünün məşhur xütbəsində — “Tarix-i Aşura”nın 60–62-ci səhifələrində — zalım hakimiyyətlərin xidmətində olan məsuliyyətsiz alimləri sərt şəkildə tənqid edir, onlara nəsihət edir və belə alimləri zalımlar üçün möhkəm və təhlükəsiz pillələr adlandırır. O, bütün İslam aləminə uca bir səsle xəbərdarlıq edirdi ki, bu cür alimlərin tarix boyu oynadığı roldan ibrət alın və zalım sultanların və ədalətsiz hakimlərin qucağına düşməyin. İmam Hüseyn (ə) zalım hakimiyyətlərin alimləri ilə əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin uca mövqeyindən danışdı və əmr edənlərin və nəhy edənlərin parlaq simasını elə göstərdi ki, bu gün İslam dünyasının müxtəlif ölkələrində, xüsusilə də İran İslam Respublikasında Aşura qiyamının izzəti və Hüseyni hərəkətin şərəfi parlaq şəkildə görünməkdədir. Biz yalnız İran müsəlmanları deyil, bütün İslam dünyası bu əsrdə Aşuraya və Hüseyni hərəkətin izzətinə borcluyuq. Şəhidlərin böyük rəhbəri (ə) Aşura hərəkəti ilə insanlığın üzünə dəyərlərdən ibarət bir cənnət qapısı açdı və Abbas ibn Əli (ə) kimi böyük sərkərdələr bu məktəbdə əbədi bir ucalıq qazandılar. Aşura və Hüseyni hərəkət Kərbəla səhrasında elə bir məktəb oldu ki, min ildən artıq bir müddət sonra Peyğəmbər nəslindən olan böyük bir şəxsiyyətin himməti ilə İran xalqını misilsiz bir inqilabda küfrə, şirkə və dünya istibdadına qalib gətirdi və yüz minlərlə gənci nur, şərəf və kamal meydanlarına göndərdi ki, bir gecədə Hüseynin (ə) və sədaqətli səhabələrinin min illik yolunu qət etsinlər. Bu gün Aşura və onun böyük örnəklərini dərinlən tanımaq və dərk etmək, öz dövrünün Kərbəlalarında Hüseyni yolun davamçısı olmağa qərar vermiş bir xalq üçün həyatı bir ehtiyacdır. Allah adamlarının qələbəsi o andan başlayır ki, onlar Allahın əmrləri qarşısında səcdə edərək əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin uca mövqeyini qoruyurlar. İlahi razılıq — həm başlanğıcı, həm sonu, həm zahiri, həm batini — bütün qələbələrin əsasıdır. Bu gün, texnologiyanın zirvəyə çatdığı bir dövrdə belə, Allah adamları üçün Allahın razılığını qazanmaqdan daha böyük bir məqsəd yoxdur. Allaha yaxınlaşmağın ən üstün yolu isə əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin uca mövqeyinə dəyər verməkdir. Əmr edənlər tarix boyu əbədi qalırlar, necə ki, nəhy edənlər Hüseynin (ə) qırmızı bayrağını çiynlərinə alıb Allahdan başqasına boyun əymədilər. Bütün dövrlərdə əmr edənlər və nəhy edənlər qalibdirlər — o vaxta qədər ki, Allahın

əmərləri qarşısında səcdələrini pozmasınlar və qəlblərini Allahdan qeyrisinə bağlamasınlar. İmam Hüseyn (ə) öz vəsiyyətinin bir hissəsində açıq şəkildə yazır: “Mən cəddim və atam Əli ibn Əbi Talibin (ə) yolu ilə ümməti islah etmək istəyirəm.” Bu sözlərdən anlayırıq ki, əmr be-məruf və nəhy əz-münkərən ən böyük nəticələrindən biri — Yezidə qarşı silahlı mübarizə aparmaq, onun hakimiyyətini devirmək və Peyğəmbər (s) sünnəsinə uyğun bir İslam hökuməti qurmaq idi. İmam Hüseyn (ə) necə ki, “İslam-i Nəbəvi”ni (yəni Muhəmməd (s) İslamını) “Bəni-Üməyyə islamı”na qarşı qoyurdu, eləcə də öz rəhbərliyini və xilafətini də cəddinin və atasının yolu əsasında Yezidin rəhbərliyinə qarşı qoyurdu və bununla da o dövrün yuxuya getmiş, azmış və çürümüş cəmiyyətinin yeganə nicat yolunun İslam-i Nəbəvinin dirçəldilməsi və ilahi rəhbərliyin bərpası olduğunu göstərirdi. Hüseynin (ə) yolu nə müvəqqəti bir taktika, nə də bir dövrə aid bir hərəkətdir; o, bütün əsrlər üçün dəyişməz bir prinsip və kamil bir nümunədir. Çünki İslam-i Nəbəvi tarix boyu daim hücum və təhrif təhlükəsi ilə üz-üzə olmuşdur. Bu gün də İslam-i Nəbəvi ilə “Amerikan islamı” arasındakı qarşıdurma, Hüseynin (ə) dövründə Bəni-Üməyyə islamı ilə olan qarşıdurmanın davamıdır. Müasir dövrdə müsəlmanların ayıqlıq və dini şüuru əvvəlki əsrlərlə müqayisə olunmaz dərəcədə yüksək olsa da, “Amerikan islamı” — yəni Bəni-Üməyyənin yeni siması — hələ də güclü şəkildə yayılır və dünya istibdadı bütün imkanlarını İslam-i Nəbəviyə qarşı səfərbər etmişdir. Bu gün Hüseynin (ə) yolu, Amerikan islamına qarşı davamlı mübarizədə cəmlənir və İmam Hüseynin (ə) həqiqi davamçıları o kəslərdir ki, dərin şüur, ayıqlıq və məsuliyyət hissi ilə İslam-i Nəbəvini yayır, təbliğ edir və Peyğəmbər (s) və imamların yoluna uyğun rəhbərliyi müdafiə edirlər. Lakin hamımız bilir ki, tək-cə yanmaqla, tək-cə qəzəblənməklə bu hücumların qarşısını almaq olmaz; çarə tapmaq lazımdır. Gənc nəslə bu fitnələrdən və şübhələrdən qorumaq üçün yol tapılmalıdır. Çarə budur ki, bütün yanar qəlblər əmr be-məruf və nəhy əz-münkər ətrafında birləşsin; o zaman heç bir hiylə təsir etməz və Hüseynin (ə) xatirəsi bütün nəsilələri günahdan qoruyar. Bu qurtuluş heç vaxt bir dövrə və bir məkanla məhdudlaşmır; hər zaman Hüseyn (ə) çətinliklərin açarıdır. Gəlin biz də Hüseynin (ə) məktəbindən ilham alaq, özümüzü qoruyub möhkəmləndirək və həm bu günün, həm də sabahın gənclərini təhlükələrdən amanda saxlayaq.

Mündəricat

Müqəddimə	4
Hüseyni qəhrəmanlıq	5
İnsan cəmiyyətlərinin “əmr be mə’ruf və nəhy əz münkərə” olan ehtiyacı	8
Dinin pak və təqvalı alimlərinin ən mühüm vəzifə və məsuliyyəti	10
İslam mədəniyyətində və İmam Hüseynin (ə) kəlamlarında “əmr be məruf və nəhy əz münkər”in mövqeyi	11
Qurani-Kərim və “əmr be-məruf, nəhy əz-münkər”in uca məqamı	12
Aşura qiyamı. “Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”in dayacağı	15
İmam Hüseynin baxışında “əmr be-məruf və nəhy əz-münkər”	17
Əmr be-məruf və nəhy əz-münkər - oyanışın uca fəryadı	19
Xütbədəki oyanış dərsləri	21
Alimlər - ümmətin hidayətçiləri	24

Məsuliyyətsiz alimlərin bidətçilər qarşısında vəzifəsi.....	27
İki əsas xüsusiyyət — məsuliyyətli alimlərin bariz nişanəsi.....	29
Ən təhlükəli fəsad	31
Məsuliyyətsiz din alimləri.....	34
Məsuliyyətsiz alimlərin təhlükəsi haqqında üç mühüm məqam.....	36
Nəhy edənlərin və yaxşılığa çağıranların mühüm rolu	39
İzzətimizin Hüseyini hərəkətdən asılı olması	40
İmam Hüseyin – Əmr be-məruf və nəhy əz-münkərin böyük müdafiəçisi.....	41
Nəticə	43